

বিচিত্রা

শ্রীডিম্বেশ্বর নেওগ

আগকথা

ভাষাতত্ত্ব-বাবিধি

ডক্টর শ্রীমুনীতি কুমার চট্টোপাধ্যায়

এম্ এ ; ভি-লিট (লণ্ডন) ; এক-আব-এ-এছ-বি

শ্রীযুতা আজলীভবা নেওগৰ বচিত

১।	আলিবাৰা (সচিত্ৰ তৃতীয় তাডবণ)	১০
২।	সিন্ধবাৰা (সচিত্ৰ তৃতীয় তাডবণ)	১০
৩।	আলাদ্দিন (সচিত্ৰ দ্বিতীয় তাডবণ)	১০
৪।	আনন্দৰাম ফুকন (সচিত্ৰ দ্বিতীয় তাডবণ)	১০
৫।	গুণাভিৰাম বকরা (সচিত্ৰ দ্বিতীয় তাডবণ)	১০

শ্রীমতী মাণিকি সন্দুৰি নেওগৰ বচিত

১।	মোৰ ক-পুথি (সচিত্ৰ, ক-মানব বাবে)	১০
২।	মোৰ খ-পুথি (সচিত্ৰ, খ-মানব বাবে)	১০
৩।	বিলাতী পিঠা (সচিত্ৰ দ্বিতীয় তাডবণ)	১০

শ্রীযুত ভিষ্মেশ্বৰ নেওগৰ নতুন গ্ৰন্থ

[ক] অসমীয়া সাহিত্যৰ জেউতি ...

(Studies in Assamese Literature, Second Series)

জন সাহিত্য—পটন্তৰ, ডাকৰ বচন, গীতি-কাব্য ।

বৈষ্ণৱ সাহিত্য—কল্পিত-হৰণ, ঘুমুচা-বাতা, জন্ম-বাতা ।

বৰ্ত্তমান সাহিত্য—“তুমি”, “নিজৰা”, “গল্পাঞ্জলি”, “চকুলো” ।

এই পুথি হৈছে বিশ্ববিদ্যালয়ৰ বিভিন্ন মহলাৰ সাৰথি ।

[খ] কাব্য-প্ৰতিভা (পৰিবৰ্দ্ধিত সংস্কৰণ)

আদি যুগ । ১০০—১১০০ খৃঃ) বৌদ্ধ, তান্ত্ৰিক, জন-সাহিত্য

পূৰ্ব বৈষ্ণৱ যুগ (১১০০—১৪৫০ খৃঃ) বৈষ্ণৱ, অনাটবৈষ্ণৱ, বঙ্গীয় সাহিত্য

বৈষ্ণৱ যুগ (১৪৫০—১৬৫০ খৃঃ) বৈষ্ণৱ-অনাটবৈষ্ণৱ নাট-গীত আদি

উত্তৰ বৈষ্ণৱ যুগ (১৬৫০—১৮২৮) বৈষ্ণৱ-অনাটবৈষ্ণৱ পদ্ধগণিত আদি

ইংৰাজ যুগ (১৮২৮—১৯৪৭ খৃঃ) খৃষ্টান-অনাখৃষ্টান, প্ৰাঃ নৱজাগ সাহিত্য

এই পুথি উচ্চ মাধ্যমিক আৰু নৰ্মাল শেৰ পৰীক্ষা আৰু বি-এ অনাৰ্ছৰ পাঠ্য ।

[গ] প্ৰবেশিকা অসমীয়া (তৃতীয় তাডবণ) ... ১০

গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ১৯৪২ আৰু ১৯৫০ৰ পাঠ্যৰ সাৰাংশ, উত্ত

আৰু ১৯৪৮লৈ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সকলো আৱশ্যকীয় গ্ৰন্থাদিৰে ।

বিচিত্ৰা

শ্ৰীডিম্বেশ্বৰ নেওগ

প্ৰণীত

কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ভাৰতীয় ভাষাতত্ত্ব আৰু শব্দতত্ত্বৰ খয়ৰা

অধ্যাপক আৰু তুলনামূলক ভাষা-বিজ্ঞানৰ গুৰিয়াল

ভাষাতত্ত্ব-বাৰিধি

ডক্টৰ শ্ৰীমুনীতাকুমাৰ চট্টোপাধ্যায়

এম-এ, ডি-লিট (লণ্ডন), এফ-আৰ-এ-এছ-বি

ডাঙৰীয়াৰ

আগকথা

সম্বলিত

প্ৰথম তাঙৰণ, ৫০০ শব্দবাক্য

শুৱনী পজা, যোৰহাট

বেচ ১৯০ ছমহা

“নেওগ ডাঙৰীয়াৰ লগত মোৰ দেখা-সাক্ষাত অলপ দিনৰ, সি বহুত দিনৰ নহয়। কিন্তু যিদিনা মোৰ তেওঁৰ সৈতে পোনতে দেখা হৈছিল, মই তেওঁক তেওঁৰ জাতি কি, ধৰ্ম কি, শ্ৰেণী নকৰিলো; তেওঁ মোক মোৰ জাতি কি,

জ্ঞান-বয়স-পদবীত চিৰপূজনীয়,
আন্তৰিক স্নেহ-শ্ৰীতিত পৰম স্নেহদ,
মোৰ কবিতাৰ অকৃত্ৰিম অনুৰক্ত
কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পালি আদিৰ অধ্যাপক
ত্ৰিপিটকাচাৰ্য্য (কলঙ্ক)

ডক্টৰ স্বৰ্গীয়
বেণীমাধৱ বৰুৱা
এম্-এ; ডি-লিট্ (লণ্ডন); এফ্-আৰ-এ-এছ-বি
ডাঙৰীয়াৰ
স্মৃতি-তৰ্পণ-স্বৰূপে

ধৰ্ম কি, মুসুখিলে; অথচ প্ৰথম সাক্ষাতত মোৰ মনঃ
লাগল যেন আমি দুইজনেই বহুত দিনৰেপৰা একে ভাবৰ
ভাবুক, হিয়াৰে সৈতে হিয়া বন্ধা অনন্ত কালৰ মানুহ।”—
ত্ৰিপিটকাচাৰ্য্য ডক্টৰ বেণীমাধৱ বৰুৱা “কবিপৰিচয়”, অসমা।

বিচিত্রা

জিপিটকাচার্য ডক্টর বেনীদাশর বকরা

জন্ম : পাহাৰতলি চাটগাঁও ; ৩১ ডিছেম্বৰ, ১৮৮৮ খৃঃ

মৃত্যু : শাপিকতলা, কলিকতা ; ২৪ মাৰ্চ, ১৯৪৮ খৃঃ

JOIREUOIRD

BY

Dr. Suniti Kumar Chatterji

M.A., D. Lit. (London), F.R.A.S.B.,

**Khaira Professor of Indian Linguistics and
Phonetics and Head of the Department
of Comparative Philology in the
University of Calcutta.**

Mr. Dimbeswar Neog of Jerhat is a versatile scholar of Assam who is a student of science, a poet, an educationist and a historian of the literature and culture of his province, all in one. His studies in Assamese literature have been very fruitful : his **magnum opus** running up to several hundred pages (which we hope it will be possible to publish soon) will form one of the most comprehensive histories of the literature of a Modern Indian language attempted so far. He is a poet of the first rank in Modern Assamese, as I gather. It is quite pleasant to see him compiling an anthology in an extended form from his own work which forms a distinct addition to Modern Assamese literature. These poems which he has named **VICITRA** show a wide variety of topics indicating his poetic temperament and responsiveness.

The earlier writers of Assamese, Sankardeva and others, went in for a fairly extensive Sanskritisation of the vocabulary, and this I think was a salutary

thing in bringing Assamese in line with its sister Assamese speeches and in strengthening its pan-Indian Sanskritic heritage in thought and culture. Present day Assamese writers, too, unless they are very careful in this matter, cannot escape the atmosphere of Sanskrit, which certainly is the atmosphere of a wider, a pan-India culture, far transcending the narrow if homely limits of a local provincial village atmosphere. Taking a broad view of Indian speech and literature as a whole, a reasoned Sanskritisation in the vocabulary has always meant an upliftment in outlook. And modern Assamese poets and other writers too have unconsciously given expression to this ideology in practical form. This will be apparent from almost all the poems in the present work.

I am not competent to write a critical appreciation of Mr. Neog's Muse, but I have liked the ones I have been able to read and follow, and I think they are all specimens of high class work in any language. I trust they will be given their due recognition; and taking a view of Mr. Neog's literary talents and poetic genius, I can only heartily express the wish—more power to his elbow!

The University, Calcutta }
 25 June, 1948 } Suniti Kumar Chatterji.

বিচিত্রা

—অগ্নয়—

ভালপোরা

‘পূবে অনিচ্ছ অকণক দেখি উষা যে পলায় পুরা,
কিয় কবে এনেকুরা ?’—‘ভালপোরা, সখী, ভালপোরা !’
‘ভোমোরাটি পবে পছম পাহিত, পছমক দেখো কোরা—
যোরী, যোরী, গুচি যোরী ?’—‘ভালপোরা, সিও ভালপোরা !’
‘সুদূরত চাও আকাশ পৃথিবী মিলি একেলগ হোরা ;
কিয় দেখো তেনেকুরা ?’—‘ভালপোরা, তাতো ভালপোরা !’
‘কিয় দেখা পাও বড়া-চড়া পবি সূর্য্যদের মাৰ যোরা,
তেও ঘূৰি ঘূৰি চোরা ?’—‘ভালপোরা, সখী, ভালপোরা !’
‘জোনটিৰ ফালে কিয় দেখো ভেঁটে চকু কেবাহিকৈ চোরা,
ওৰণি গুচাই ধোরা ?’—‘ভালপোরা, অহ, ভালপোরা !’
‘তবাই তবাই বাতি কিবা মেল পাতে চকু পিৰিকোরা,
কিনো খাই মতলীয়া ?’—‘ভালপোরা, সিও ভালপোরা !’
‘ভালপোরা, সখী, সবগৰ গড়া নামি মৰতত বোরা ;
তাবেই এটুপি পি, গঠি তোমাৰ মৰমৰ আকলুৱা !’

জন্মোৎসব

‘হুমি কোরা,—ভালপোরা সবগৰ মন্দাকিনী.

ভেদ কৰি বয় ই ভুবন ;—

ক’ত, কেতিয়াৰ পৰা, কেনেকই পোনে পোনে

ই নো বাক লভিলে জনম ?

‘একেদেবে বছদিন থাকি আদি নিবন্ধনে

দেখিলে নিজক অশোভন ;

ভাবিলে, কিয়নো তেওঁ বিনন্দ-বিলাস কৰি

বিশ্ব এক নকৰে স্রজন ?

‘এইদেবে ভাবি নিজ নাভি-কমলত দিলে

প্রজাপতি ব্রহ্মাৰ জনম ;

তেওঁৰে আদেশ মতে বিধে বিধে ভগ্ন পালে

নৰ পশু পক্ষী পতঙ্গম ।

‘সৱাবে মাজত জন্ম পালে নিজে মনোজ্ঞেও, —

চৰাচৰ শিয়ৰি উঠিল !

মাদক প্রসাদ কিনো কোনে বাক বিড়বিলে ?

—মতলীয়া প্রেমত অখিল !!

স্বৰ্গবাস

‘প্ৰিয়, স্বৰ্গ কিমান দূৰ ?’

চকুযুৰি তুলি প্ৰিয়াই কোলাত ধলে যুৰ—

‘প্ৰিয়, স্বৰ্গ কিমান দূৰ ?’

‘প্ৰিয়ে, স্বৰ্গ নহয় দূৰ ;

এয়া আমাৰ নিচেই কাষত আছে স্বৰ্গপুৰ !

প্ৰিয়ে, স্বৰ্গ নহয় দূৰ ।’

‘সৌ ওখ নীলাম্বী চন্দ্ৰাতপ যে উবে,

স্বৰ্গ বাক আছেনো তাৰ কিমান ওপৰে—

প্ৰিয়, কিমান ওপৰে ?’

‘সিমান ওখত নহয়, প্ৰিয়ে, স্বৰ্গ মেঘৰ তলে :

দিনে-নিশায় কি সুন্দৰ প্ৰেম-মুকুতা আছে !

প্ৰিয়ে, স্বৰ্গ মেঘৰ তলে ।’

‘পূব পছিম আকাশত যে পুৱা সন্ধ্যা বেলি,

গছৰ আগে বঙত হাঁহে কিবৰণ-ফাকু খেলি ;

দিগন্ত যে আছে ?’—

‘স্বৰ্গ তাৰো তলে, প্ৰিয়ে, স্বৰ্গ তাৰো তলে ।’

‘ছয় ঝতু পাল পাতি য’ত ওমলেহি ;

প্ৰিয় জনৰ মিলন-মউ কিনো সোৱাদ দেহি !

হাঁহোঁ-মাতোঁ নিতে' ?—

সেই ধৰ— গীতে, প্ৰিয়ে, সেই ধৰণীতে !'
 'তেন্তে, প্ৰিয়, কেচুৱাৰ থুহুক-খানাক কথা ;
 আই-বোপাই ভাই-ভনীৰ এনে চেনেহ-বেথা !
 হুগাল ভবা চুমা ?' —'সেয়া স্বৰ্গৰ সীমা !'
 'বাহি বিয়াৰ দিনা, প্ৰিয়, কোমল চন্দ্ৰলেখা
 ন কঠাৰ স'তে সেই ন দবাৰ দেখা ?'—

'সেয়া স্বৰ্গৰ বেথা !'

'পোনৰ মিলন নিশা, প্ৰিয়, দুটি মুহূৰ্ত্ত
 কঁপি কঁপি চৌ ভোলে, গোন্ধ চন্দনৰ ?'—
 'সেয়া, প্ৰিয়ে, পুত সঙ্গীত প্ৰেম-নন্দনৰ !'
 'দুটি নিশাহ মিলি ঘনাই শূন্য কৰে পূৰ'—
 'স্বৰ্গপুৰত সেয়া, প্ৰিয়ে, বায়ু বহে জুৰ ।

প্ৰিয়ে, অতি সুমধুৰ !'

'আবেগৰ হেন্দোলনিত দুটি ওঠ যে লৰে ?'—
 'স্বৰ্গত দুটি তীৰ্থ-যাত্ৰী তীৰ্থ কৰি ফুৰে !'
 'হুগাল ভবি সেই সঘন চুম্বনৰ যে ধনি ?'—
 'সুৰ-বালাৰ পাৱৰ নূপুৰ এনে মধুৰ শুনি !'
 মেবাই ডিঙিত আদৰেবে দুটি ৰাজ-পাশ,
 কলো, 'প্ৰিয়ে, এয়া আমাৰ চিৰ স্বৰ্গবাস ।

প্ৰিয়ে, চিৰ স্বৰ্গবাস !'

— বগব—

এখনি ফণি

পাহৰা সুৰটি আজি বাজিছে হুলাই ; পোবে হিয়া বিবহ অনলে !
বিবহ-বেদনা মোৰ কাকনো জনাম ? ভাৰি থাকেঁ অকলে অকলে
সোমোৱানে হৃদয়ত পাঠক-পাঠিকা ! মেলি দিওঁ হৃদয়-দুৱাৰ ;
সমুখী হই যদি পাবে পাতলাৰ কোনোবাই যাতনা হিয়াৰ ?
কানো আগত কম দুখৰ বাতৰি ; কোনে শুনে বুজিব নোৱাৰে
নিলে কোনোবাৰি কালি ফণিখনি মোৰ, তাৰেইহে বিবহত মৰে !
নাহাঁহিবা, নাহাঁহিবা ; নাহানিবা মোৰ, হৃদয়ত বিজ্ঞপৰ বাণ !
কৃষ্ণবৰ্ণ কায় তাৰ পৰিলে মনত, বেজাৰেৰে ভৰি আহে প্ৰাণ !
লাহ-বিলাহত মোৰ বঢ়োৱা চুলিৰ মাজত সি কেনে শোভা পায় !
সেইহে এতিয়া তাৰ বিবহ-শোকত হিয়া মোৰ ভাগি-ছিগি যায় ,
হৃদয়-ঝিলৰ সি যে আশা কুমুদিনী, আঁউসীত পূৰ্ণিমাৰ জোন ;
লিখনিৰে কেনেকৈ পাৰিম বৰ্ণাব, মই সি ফণিৰ গুণাগুণ ?
তথাপিও বিবহত অভিমান কৰি গাঁথি দিলো ই ছন্দ এধাৰি ;
সকলোৱে আজি হেৰা শুনা কাণপাতি, সভাসদ যত নব-নাৰী !

এটি ছাতি

নহয় মণি-মুক্তা-হাব, নহয় একো ঘোৰা হাতী ;
পাল কোম্পানীৰ ন-মহা দামৰ মাথোন এটি ছাতি ।
পুৰণি থেকেৰাব চোক বেছি, পুৰণি মিতিবৰ বেছি এঠা ;
পুৰণি ছাতিৰ বিয়োগতো পাইছো মনত অতি বেথা ।
কেঞাব গোলাত কিনিছিলো মাথোন আৰু—তেওজ বেগি ;
'বাবু'ৱে কৈছিল, 'নিয়া ডাঙৰীয়া, এই ছাতি 'ফাছ' কিলাছী ।'
'টিকা ফাটে, ধুতি নাফাটে,'—কেঞা বাবুৰ কথাৰ গুণ !
এনে ছাতি অপহৰি মাৰিলি কোনে মূৰত টাঙোন ?
বজাই বাগীক বথা দৰে তোকো ছাতি, কান্ধত তুলি
লৈ ফুৰালো ওকণি বা পকুৱাই কৰবাত খায় বুলি ।
ভূলাপাতৰ নীলা জাকিট চোলা পিন্ধাই ৰাখিলো ঘৰত,
ঠিক জানিবা ন-বোৱাৰী, শোভে শুন্দৰ ঘৰৰ চুকত ।
তাৰ পাছত সুবিয়াই লৈ ফুৰালো তোক ঘূৰাই ছহৰ ;
দেখাৰ চকুত চমক লাগে—'দাম নো ইয়াৰ কেই মোহৰ ?'
ব'ন্ধে-বৰবুণে তোক ছাতি, ক'তনো বৰকৈ দিছো হু ?
পোবা কপাল । কোন শত্ৰুৱে কৰিলি এনে ছাতিৰ বিমুখ ?
ক'ত আছ তই ছাতি, কোনে ফুৰিছে লাথুটি বাই ?
কোন গাবোৱানে বগলত লৈ দুই হাতে 'চুখা' খায় ?
কোন গৰখীয়াই পথাৰত বহিছে তোক মাটিত পাৰি ?
কোন বাটকুৱাই বিচ লৈছে তোকে জহত বিচনি মাৰি ?

কোন হৃদাস্ত স্কলীয়াব মেলত তই পৰিছ আজি—
 খৰি-মাটিৰে লিখিছে পিঠি—‘ডেম্ হোৱৰ গাধা পাঁজি !’
 যাৰ কান্ধত গৈছ উঠি গম পাই সি ঘূৰি চাই
 মৰামৰি কৰি চাগৈ, তোৰ আখ্যা পেলায়, হয় !!

নতুন কোন ‘চৌধিন’ ডেকাই হাতেৰে ঘূৰাই বন্ত সাজে ?
 কোন বাউনা বুঢ়াই কান্ধত খৰি হুহাতে ভালুক নাচে ?
 কোন ‘মেমনী’ মাষ্টৰনীয়ে তোকে বৰ জাপি কৰি
 গৈছে আবুৰ বাখি বাটত, খোজত মৈবাৰ চাৰি খৰি ?
 কোন মিত্তিবৰ ঘৰত তোক বাখিছে লুকাই ‘লৰাইতে’—
 আলহী আহিছে কত দিনত, থাকক আজি কোনোমতে ?
 বন্দু লগা মিত্তিব কাৰনো পদূলিৰ আগেদিয়ে তই
 গৈছ বাক কোন মিত্তিবক মনে মনে আঁৰকৈ লৈ ?

ক’ত নো আছ ছাতি, তই মাত এবাৰকে নিদিয় কিয় ?
 দেহে কৰিছে উজ্জনি-ভাটি ! আছে নে মোৰ বুকুত জীৱ ?
 পাতাললৈ আঠ সীতা যাবৰ বেলা কলে—‘স্বামী !

জন্মে জন্মে মোৰ পতি হ’ব। বামচন্দ্ৰ তুমি !’
 হেথা ছাতি, হেথা বন্ধু, পামনে সিটি জন্মত দেখা ?
 টেসেৰ বাসন, ৰাজদ্বাৰৰ আছিল। যে পৰম সখা !!

নহয় মণি-মুক্তা-হাৰ, নহয় একো ঘোৰা হাতী ;
 পাল কোম্পানীৰ ন-মহা দামৰ মাথোন এটি ছাতি !

ঠেংতোলা বৰা

“গোট্টে ঝলতে আছে থল-বজা, পোতা-পৃথুৱীত বাক্,—

এদিন গধূলি গহীনাই কলো,—শুনিছানে, লৰা-মাক !

মানিলেই ধান, নহলে পতান ; বুঢ়াৰ বচন, শাস্ত্ৰৰ বিধান—

সেইদেগি আমি মানি লওঁ বোলো ছয়ো এই ঘৰখন

সেই মহাৰাণী ৰাজ্যখন বুলি ; ৰাণীৰ নো কেনে মন ?”

“ধাক্কা, ধাক্কা ; মোক জোকাই নলবাঁ, ওলাব মইনা-মাত !—

কেওঁৰ গোলাত কৰবাত আজি ভাঙৰ মাৰিছে চাট !!

নেদেখিছা কিনো গহীনাই মাতে মোক হেনো কিবা মহাৰাণী পাতে

আউলু-থাপচু দিবলৈ বহি ! এনে দেখা-শুনা নাই ;

মহাৰাণী পাতি বজ্জাই থব, তাৰো চিন আছে পাউ !”

“মোৰে মূৰ খোৱা, হেৰা লৰা-মাক ! নেমেলিবা আক ডিঙি,—

মই কৈছো বোলো খবিলেই শ’ল, নখবিলে হয় শিঙি !

ৰাণী হলেই নো কিয় বহি থাবা, কাম কৰি জানো ৰাণীভাগি যাবা

পখালি-চকুৱা নব-মনিছৰ এই সকলোটি ভ্ৰম ;

কই যাম কথা, তুমি শুনি যাবা, তেতিয়াহে পাবা গম ।

“মনেই সবগ মনেই, নবক, বুজিছানে মোৰ সোণ ?—

হুবুজিবা কিয় ? এৰা, এতিয়াহে—লৰাৰ মাক নে কোন ??

পাছে, বাক চোরা আমার যোৰৰ, এই মূলুকত আছে কেইঘৰ ?

বজাৰ দিনৰ ঠেংতোলা বৰা, গাঁওবুজা এতিয়াও ;

ঠেং তুলি তুলি উংৰাজ বজাৰ বিয়নে বিষয় খাওঁ।”

গাওঁ বুঢ়া-নাৰ গাই নসহিল এনে গেলা-গপ দেখি,

চিপিয়াই থাকি বুলিলে এবাৰ, “হেৰা মোৰ প্ৰাণ-সখি।

নকলে নোৱাৰো, মোৰ ফটামুখ, কলেও লাগিব ভকতৰ দোষ ;

তেও নাক কওঁ,—নাক-এ মণত; কেই বাৰ-কুৰি পোৱা ?

তালৈকে নিতউ খৰ-বাৰা এবি চাত কুৰিলৈ যোৱা।”

“পালো বা নাপালো, বজাৰ খাটনি! সেয়ে মোৰ লাখ টকা ;

দন-বজা আহি হাত ফুৰালেও তাকো বোলে বাঘ-টকা।—

ভিনিয়ে পুৰবেহবা একে-মতি, তেবেসে মিজিব হৰিত ভকতি,—

সেইদেখি এৰা ইবোৰ-সিবোৰ, ঘাই কথাটোলৈ যাওঁ,—

বহুত দন বাৰ টকা, নাক! পূৰা বাৰ টকা পাওঁ।”

“চুৱা-চক যেন মুখৰ বৰণ, তাত বিৰিঙিল হাঁহি :

লোমি ভোল গলো মাকৰ মুখত বিজুলীৰ ফুলপাহি।

পাতত বুজিলো, মই হে পুৰুষ! লৰা-মাকে মোক কৰে মচ্‌কৰা

মত থাকো বোলো দন পোৱা শুনি বঙত হাঁহিছে চাগে’।

উম্‌ কটা! মই কথাবাৰ কিয় বুজিলো আগে-ভাগে ?

যি হক, অকট কথাৰ লেজুত দিওঁ বোলোতেই হাত,

গেলাতে টেঙা দি আমার ‘সিহঁতে’ দিলে থেহেৰাই মাত—

“কোৱা বেগেতাই কি কৰিব লাগে, নহলে ইফালে ভিকান ভাগে

ময়ে নযতালে ভাত এমুটিও পুৱালৈ নোলাব পাছে ;
 ৰাত ইপিনে নিগনিয়ে পৰি দেও“পাল পাৰি আছে !”

গল কথা হল ! গেলা-গপ মোৰ সোপাই ওলাই পৰে !

ঘৈণীৰ মূৰত ভাতমুটি খাওঁ, তাকো মুখতেই ধৰে !!—

‘ঘৰৰ ঘৰিণী, লৰাইত মাক ! তোমাকে বুখুজি খুজিমনো বাক ?

তাকে আৰো তুমি বৰকৈ নকৰ !—পিছে এয়ে হল থিব,

কালিৰ পৰাই তুমি হ'ব বানী, মই মহাবজা বীৰ !”

পিছ দিনা আহি আতি সুমঙ্গলে বহনী শুভাত লৈল !

মহাবানী উঠি মহা আয়মেৰে গোটাল সাবৰে লৈল !!

যেৰ-জলঙাই চাই পঢ়িয়াওঁ, আজি মোৰ উঠা গেলি যেন পাওঁ

বানীৰ চকুত নপৰাকৈ উঠি কেনেকৈ থাকোঁগৈ বহি ?

টান পালো কথা, বজা বুলিও যে বানীয়ে থাকব সতি !

উঠি আহি চাওঁ, বানীৰ মুখত নাই খঙ-অভিমান ;

ভামুলী পিৰাত গৈ কুলি ৰহি হাবিলো লভিলো ভাণ !

ছুটি লৰা মোৰ : এটি যেন-যেন, ইটোৰ বুগুচে নিতে যেন্ থৈ

বাবটা মাহৰ তেৰটা ৰোগত জলাকলা কৰি মাৰে !

কোনোৱে বহুতো গাত হাত দিলে, সি আক খাবিব পাৰে !!

গোচৰ দিলেহি কান্দি-কাটি কই—“থাথোন, পিথাই থা ;

মউটোৱে আকৌ মোক কই থাকে,—“তই তেহেই য়া !”

বজা হওঁতেই গোচৰ আছিল, বুঢ়ান হাতত চেঙাল পৰিল ;

ভাবিলো, এতিয়া এই গোচৰৰ শোধ কৰি দিওঁ ৰায় ;

বাহি-বন করি মহাবানীয়েও থাকক গোচর চাই।

“হয় নে নালীয়া, খহুরাক তই করিছিলি অপমান ?

লই আহ তোৰ সচা-মিছা যদি আছে কিবা পৰমাণ ।”

বিচাৰত নহা হ’ল হুলস্থূল, বানী পোনতেই হ’ল অতিকূল,—

“লবাব লগত কিনো বুঢ়াটোৱে হাত কৰিবলৈ লয় ?”—

“নহয় হে বানী, বজাৰ ঘৰত ঠদবেই শোধ হয় ।”

বিচাৰব ৰায় দিয়ে উকুৰাট অঘাইটঃ নালীয়াই !—

থিৰ হল পাছে সমুখী ছয়ো শাস্তি সমানেই পায়।

সেইদেখি শেষ কৰিলো গোচৰ—“ছুইও ছুইবো কাংকে মোচৰ।

যেতিয়াই কলো, ছুইটাৰে মহা দববা-দবৰি হল ;

চিঞৰ-বাখৰ কান্দোনত ঘৰ তোলপাৰ লাগি গল।

“ছপৰীয়াখন চাওঁ কিহে পায়”—টিক্টি বিক্টি উঠি

মহাবানী দেখোঁ আতে চোঁচা লই ছুই হাত মাৰি মুঠি !!

“সৰ্বনাশ হয়, সৰ্বনাশ হয় ! প্রভু নাৰাখিলে কোনে নো ৰাখয় !

এই বুলি আৰু পিছলৈ নাচাই ভিৰাই ধৰিলো লৰ—

“তিৰিব হাতত অপমান হয়, কোন আছ বক্ষা কৰ !”

ভালেমান গুঠি পিছলৈ চাইহে দেহলৈ আহিছে ভীৰ !—

“ভে ছপৰীয়া ভাল কথা আজি কৰিছিল, সদাশিৱ !

“হৰ-মোহন”ত তোমাৰ বিলাই ওলোটাটোৱেহে মোক আজি পায়

এই ছপৰীয়া ভাত-পানী নাই, কি কৰো, কলই যাওঁ !

কক্ বা মেলক ‘সিহঁতে’ নিদিলে ক’ত ভাত মুঠি পাওঁ ?”

আকউ ভাবিলো—“নহয় নে বাক মনত একেৰি দয়া ?—
 লবাকে কিজানি ভাবুকি দেখাট কৰিছিল তেনেকুৱা ?
 নহয়, নহয় । তিৰি-মিৰি-কোৱা ই তিনি-চাৰিৰ আশয় নোপোৱা ;
 লাগে নাথাকেই মৰো তেও আক বৈণীত নাপাতো হাত”—
 এইদৰে তাতে টোপনি আহিল এজোপা গছৰ ছাঁত
 শুই উঠি চাওঁ, যেন পৰো পৰো ; পেটত লাগিছে ভোক ;
 ঘৰলৈকো আক উলটি যাবলৈ মনত লাগিছে শোক ।
 ঘৰত খণ্ড বা কমিছেনে নাই, গলেই জানোচা খেদি পঢ়িয়ায় ?
 নহয়, নহয় ! নঙলা-মূৰতে লৰাটোকে লম সুধি ;
 মাকৰ মনটো তেতিয়া বুদ্ধিম, এয়ে হব ভাগ বুধি ।
 “পিধাই, পিধাই ! অথনি তই নো কেলৈই গৈছিলি লৰা ?
 আয়ে আমাকহে মাৰিবলৈ বুলি আহিছিল খেদা মাৰি !
 দিনটো কোনেও ভাতখোৱানাই কান্দিকাটি আছে এতিয়াও আই”
 এনেতেই আহি মাকে দেখোঁ মোৰ ভৰিত দীঘলে পৰি ।
 লুক লুক কৰে কান্দি, চকুলোৰে তিয়ালে দুইটা ভৰি ।
 কলো, “উঠা তুমি ঘৰৰ লখিমী, মোবেই সকলো দায় ;
 বৈণীৰ মূৰত খোৱা সকলোৱে ইদৰে এসেকা পায় ।
 নাখাওঁ নাখাওঁ তাই হাতে ভাত খুৱ দূৰি পাতো তাইতেহে হাত !
 পৰৰ মূৰত খোৱা সকলোৰে জীৱটো কুকুৰ-খুলি ;
 এতিয়াৰে পৰা নিজে আৰ্জি খাম ঠেঙত ঠেঙটো তুলি !”

—উপহাৰ—

ভাগ্যালিপি

সুকঠোৰ ভাগ্যালিপি !

শুকাল । শুকাব দিলো চকুতে সি চকুলো এটুপি ।
জানিছো, নাহিব চাপি আক সেই কুহকিনী আশা,
ইমানতে হেৰুৱালে তাই যত মোহসনা ভাষা ;
বুজিছো আশাৰ নামে তাৰ খীণ ছাঁয়াটিও ভাল,
‘গল আশা’—কিমতে ই শক্তি-শেল সন চিবকাল ?

আছিল সি আশা খাঁণ,—

দুখীয়া মৰত কত সহস্ৰনো নান্দৰ অধান !
এয়া স্মৃতাডালি যেন তেও খীণ আশা-ঠাৰিটিত
লাগিছিল এটি কলি,—ঠেক ছিগি পৰিল মাটিত ।
ভীৰনৰ বাবে ছয়ো ছুইৰো ভৰবা তিয়াগিলো ;
‘হোৱা মুখী হেঁওঁৰেই’—প্ৰাণ ভৰি আশীৰ্বাদ দিলো ;

হে ভাগ্যদেৱতা !

তোমাৰ সি বুকুখনি কিহেৰে নো অজিলে বিধাতা’ ?
কি বজ্ৰ কঠোৰ সেই কপালৰ নিৰমম ছাপ !—
নোকোমলে লাগি তাত দয়াময়া-কৰুণাৰ ভাপ ?

তোমাৰ বিধান, তাত কত অশ্রু, কত হুমুনিয়া' !—
দেখি অনুতাপ-দৰ্শন নহয় নে, যদি আছে হিয়া ?

এই অভিসন্ধি কাৰ ?

তোমাবো ওপৰে জানো বুৰে ন্যায়-দণ্ড বিধাতাৰ ?
মৰত নহয় মাথো, সুৰলোকো ইয়াৰ অধীন,—
দেৱতাৰো চিত্ত জানো নিৰাশাত বিষাদ-মলিন ?
মৰতৰ মন্দভাগ্য কত শত ছুখীয়া পৰাগী,
হে ভাগ্যদেৱতা, দেখি ওলায় তোমাবো চকুপানী ?

নতু লিখি ভাগ্যালিপি,

মৰ্ত্যৰ মূৰ্গতা চাই মনে মনে হাঁহাঁ মৃগ টপি ?
বিষাদৰ অশ্রু কিনো ? হুমুনিয়া থাকে কেইদিন ?
এবাৰ মচিলে তাৰ আক জানো ৰয় কিবা চিন ?
সনাতন আনন্দত সৃষ্টি নিতে বিনন্দ-বিলাস ;
হুদিনৰ অনুতাপ, হুদিনীয়া অন্তৰ উদাস ।

মোৰ ই আশিস্ ৰাণী—

মুক্তাকপে উজ্জলক তোমাৰ দুগালে চকুপানী ।
কল্পনাতে যদি মোলে' গাঁথিছিলো বৰণৰ মালা,
ধন্য মই তাৰ বাবে ! মোক ৰিণ-বিজয়ী কৰিলা ।
ছখৰ সুধেৰে এই স্মৃতি থকা যতনেৰে জাপি ;
কেতিয়াবা চাবা মেলি—বিধাতাৰ বিচিত্র স্মলিপি ।

ব্যর্থ

‘বীণখনি লই কিবা গীত গোৱা ! কবানে ববাগী, অৰ্থ ?’

‘বীণে গায় মোৰ জীৱনৰ গীত ; কয়—সকলোটি ব্যৰ্থ !!’

‘তেন্তে হে ববাগী, সিটি মোৰে গীত ; ময়ে জগতত নিঃস্ব’

উলাহেৰে বীণে দোহাৰিলে তাকে ; কঁপিল অখিল বিশ্ব !!

বিশ্বই সুধিলে, ‘কোৱা হে ববাগী, ই নো কিবা বাগ কহ ?’

বীণে গালে এটি ককণ সঙ্গীত—‘আমিয়ে বিশ্বত ক্ষুদ্ৰ !’

বিস্মিত নেত্ৰে বুলিলে বিশ্বই—‘ই যে হৃদয়ৰ স্পৃহ

বাগিনী আছিল ; বীণে তাকে আনি কৰিলে হঠাতে দীপ্ত !!’

ব্রহ্মাণ্ড বিয়পি খলক লাগিল—‘বীণৰ সুৰৰ মৰ্ম’ ?’

‘বাহিৰে শীতল, ভিতৰে অনল, এয়ে জগতৰ ধৰ্ম’ !!’

পুনৰ সুধিলে, ‘কিনো গীত গোৱা কবানে ববাগী, অৰ্থ ?’

‘বীণে মোৰ গায় বিশ্বৰ সঙ্গীত, কয়—সকলোটি ব্যৰ্থ !!’

বচিত ধুবুৰী, ১১০৭২৭, ১৪ আছিন, ১৮৪২, প্রকাশিত, ‘বাহী’ ১৭ শ বছৰ

শেষ উপহাৰ

ইমান তোমাৰ দয়া !

কতবাৰ তুমি আহিলা আপুনি, নাপাই আপোন পূজাৰ মাননি,

কতবাৰ ঘূৰি গলা !

তথাপি যে তুমি আহিলা আকউ, তোমাৰ ইনো কি ময়া !!

দ্বিয়ুৰ মন্দিৰ জ্বানিও কৰিলো প্ৰতিমা-পূজাবে ছুৱা ;

তেও তুমি একো নামাতি-নুবুলি মনে মনে গুচি যোৱা !

কত অনাদৰ, কত আওহেলা, এইদৰে তুমি বুকুপাতি ললা ;

আজিহে প্ৰাণত পৰিছেহি মোৰ সেই সন্তাপৰ ছয়া !

তেও তুমি মোক আহিছা বিচাৰি, ইমান তোমাৰ দয়া !!

কলো, 'এই পূজা তোমাৰ নহয় ; তুৰন্তে আঁতৰি যোৱা !'

কলো হাঁহি হাঁহি, 'আহিম পুনৰ, তুমি মাথো সাজু হোৱা !'

বিবক্তিবে কলো, 'নিলাজ, তোমাৰ জানানে নহয় আৰু ই ছৱাৰ ?'

কলো, 'বাক, মই নাহিমই তেনে তোমাক নাঙ্গাগে মানে !'

আজি পুনু তুমি আহিছা উলটি ! কিয়ৱা ? কোনেনো জানে ?

প্ৰতিমাৰ পূজা ভাগি-ছিগি গল ; ভাগিল অন্তৰ মোৰ !

গুণ্গুণকই উঠিছে গুননি অতীতৰ কথাবোৰ !

তুমি এৰিছিলি ই মন্দিৰ মোৰ, ষোড়শোপচাবে স'তে ভৰপূৰ ;

এতিয়া পালাহি শূন্য মন্দিৰ একোৰে একোটি নাই !

গধূল মলয়া বা এছাটিয়ে বিযাদৰ গীতি গায় !!

শত বেদনাৰ শত বিননিয়ে তোমাক আহ্বান কৰে ;

সাঁজৰ বেলিকা, প্ৰাণৰ দেৱতা ; আহি পালা এতেপৰে !

ধূপ-ধুনা ফুল একোৱেই নাই ; শূন্য প্ৰাণে মাথোঁ কৰে ভায়, হায় !

কিহেৰে পূজিম তোমাক দেৱতা, সকলো অথলে গল !

আন্ধাৰ ঘৰত আন্ধাৰ হিয়াৰে পূজাবী অকলে বল !!

তথাপি হিয়াৰ অন্তস্থল ভেদি উঠে যিটি ছমুনিয়া'

ডবা শঙ্খ কাঁহ আৰতিৰে মিলি হুই যায় নাইকিয়া ;

পৰাণৰ যিটি পূজা-আৰাধন, প্ৰতি তৰাটিয়ে কৰে আৱাহন—

যাটো যদি বাক ছুখানি পদত সেই শেষ উপহাৰ,

জীৱন-দেৱতা, হবনে তোমাৰ সেয়ে যোগ্য উপচাৰ ?

—অঞ্জলি—

জীৱন-কবিতা

কি কবিতা লিখিম ছনাই !

হাঁহি-অশ্রু নানান বসেবে, স্মৃথ-দুখ বিবিধ ছন্দেবে,

জীৱনেই কবিতা, সোণাই !

কি কবিতা ৰচিম ছনাই !

হাঁহি-বেথা তিববিৰ কৰি মোৰ অশ্রু-কণিকাত পৰি

ইন্দ্রধনু কৰিলে ৰচনা ।

মোৰ এই অকিঞ্চিৎকৰ কিয় হীন মানৱী কল্পনা ?

কি কবিতা কৰিম ৰচনা !!

তাতে মায়া-কুঁৱৰীসকলে জুৰি দিগ-দিগন্তৰ বাণ,

দিলে ভেদি ত্ৰিদিবৰ হিয়া, ঘূৰি আহি ললে নিজ স্থান ।—

কি কবিতা কৰিম নিৰ্মাণ !!

ত্ৰিদিবৰ হিয়া ভেদা সেই সকলক বিননিটি উৰি,

এই শব পিছে পিছে খেদি আহি আহি পৃথিবীৰ ফালে,

নাপাই সি স্নৰ সন্ধান মোকে হায় অভিষাপ দিলে :—

‘যাব হাঁহি-চকুলোৰ স’তে ৰচা ই ৰিচিত ইন্দ্রচাপ,

সিয়েই ভোগক এই তাপ !!’

পেলালে জীৱন সেয়ে পুৰি ? কি কবিতা দিম আক জুৰি !!

এনে অভিশাপ-শব্দেবেই ক্রৌঞ্চপখী নিষাদে বধিলে,
 এনে দীপ্ত প্রতিভা-বাণেবে, বাল্মীকিকো বাণীয়ে রিকিলে !
 তাবে বামায়াণ অল্পম ! —কি কবিতা কবিম বচন !!

সেয়ে জীরনব বামায়াণ, সেয়ে বাম-সীতা বনবাস;
 সেয়ে হায় পাতাল-গমন; হৃদয়ব গভীর উচ্ছ্বাস !!
 এয়ে সংসারব মাত্র এটি কল্পনার জ্বলন্ত সবিভা !—
 মই কিনো বচিম কবিতা !!

হাঁহি-অশ্রু নানান বসেবে, সুখ-দুখ বিবিধ ছন্দেবে
 জীরনেই কবিতা; সোণাই !
 কি কবিতা বচিম ছনাই !!

ৰচিত গুৱাহাটী, ১৯২৯, 'বাঁহী', ১৯ বছৰ, ৪ৰ্থ সংখ্যা, আঘোণ, ১৮৫২ শক

প্রথম কলি

‘নউ ফুলোতেই পৰিল মাটিত ফুলনিব মোৰ প্ৰথম কলি !
 ‘দেৱতাৰ নামে ই যে ফুলনিব পৱিত্ৰ তৰ্পণ, প্ৰথম বলি !’
 ‘হৃদয়-তন্ত্ৰীৰ প্ৰথম গানতে তাল ভাগি গল, ভাগিল বস !’
 ‘ই যে সঙ্গীতৰ গুৰুৰ নামত প্ৰথম মাননি, বিপুল যশ !’
 ‘জীৱনৰ পোন জুৰিটিৰ ধাব মকুৰ মাজত হেৰাল আহি !’
 ‘সিও নেহেৰায়, অনন্ত বুকুত তাৰ সেই সোত ফুৰিছে ভাহি !’
 ‘দ্বিতীয়াৰ মোৰ জ্ঞানটিৰ মই নেদেখিলো আৰু অমল প্ৰভা !’
 ‘মেঘৰ আঁৰত ৰই চোৱা সউ পিৰিঙায় তাৰ অমৰ শোভা !’
 ‘তেন্তে প্ৰিয় মই হেকুওৱা নাই হেপাহৰ মোৰ প্ৰথম কলি ?’
 ‘বিশ্ব-মালিনীৰ ফুলনিত, প্ৰিয়ে, আছে সি তোমাৰ কলিটি ফুলি;
 দুখনি বুকুৰ তেজোৰে বাঙলি হই আছে সোৱা দুপুণে জ্বলি !’

ৰচিত লখীমপুৰ, ১৯৩১ খৃঃ, প্ৰকাশিত ‘বাঁহী’, ২০ শ বছৰ, ৮ম সংখ্যা, আঘোণ ১৮৫৩ শক

অশ্রু-অঞ্জলি

কি দেখিলি, পোনা ? কি বাবে নেমেছি চকু
উলটিলি ছরাববে পৰা ? পোৰা বুকু
ছখনিকে পুৰি পুহু গলি কোন সতে ?
যি বাঞ্ছা আছিল পূৰিল নে নিমিষতে
সিটি ? নহলেনো বাক কিহৰ বোবত
এদিনো আমাৰ দীন জীৱন-হাটত
নাপাতি সংসাৰ-বেহা গুটি গলিগই ?
এই তেজ-মঙহৰ দেহা এৰি থই !

পিছে, পোনা, শুদা ছুটি দুৰ্বল দেহৰ
মৰণৰ ৰীজ ভৰা তেজ-মঙহৰ
নহয় নহয় তই ! ছুটি শ্ৰাণ ভৰা
কল্পনাৰ অমৰ স্বপ্নৰ সাৰে' গঢ়া
অপাৰ্থিৱ ধন তই সপোন পুৰৰ ।
শৈশৱৰ হাঁহি-অশ্রু আৰু যৌৱনৰ
কামনা-বাগেৰে বজ্জি' তই উল্লসনু ;
দেখা দিয়ে আকাশত মাৰ গলি পুহু !
মাৰ গলি জানো ? মচ খাব পাৰিবনে,
জলি বৰ এই কপ আৰু এশ গুণে ?
অকপ অসান্ত তই ; মূৰ্ত্তি ধৰি মাথো
অনন্ত আশাত দিলি বগাৱলে' সাকো ।
বগাম ভাতেই । দ্বিতীয়াৰ জোন প্ৰায়
দ্বিতীয় পুত্ৰৰ মুখ নিমিষে লুকাই,

প্রতিপদ, জোন হায় এনেয়ে নেদেখি,—

হুয়োটিবে লীলা ভাবি বম কাল লেখি।

পোনা, ওই বাটকরা অনন্ত বাটব,

কুতার্থ কবিলি মোক ধূলি দি পারব

পদূলিত ! আনো তোক কিহেবে আদবি—

হাবীত এডালি যাব নগজে হুববি ?

সেই বুলি নেওচি নাযাবি ওই দেই।

পুত্রকপে, বেদনার ছন্দে' গঁথা এই

এফাকি কবিতা, তাবে বচিছে অঞ্জলি ;

পিতৃ-মাতৃ উভয়ৰ অশ্রুবে মিহলি।

বচিত লখীমপুর ১৯৩২ খঃ, প্রকাশিত 'বাঁহী' ২১ নং বছর, ৩ষ্ঠ সংখ্যা ; আহিন, ১৮৫৪ শক

—উছর—

বিহ্বান

অসমৰ আকাশে-বতাজে

প্রাণে প্রাণে মিলন-হৈপাহে

আজি পুত্র-বিবহ-কাতবা

আছে য'ত বহি শোকাভুবা,

তাতে ওই মোৰ কবিতাই

জননৌক কবি নিচুকাই—

য'ত কোনো বিবহী-প্রিয়াই

চকুলোবে আঁচল তিয়ায়

বিয়পিল ভোগৰ বতবা ;

লোৱা এই সুখৰ যতবা।

জননীয়ে বাটিটি সজাই

নঙলাৰ মুখলই চাই ;

গাবিগই আগমীন গীত,

'আই ! তুমি হোৱা হবষিত।'

ধৰি পিছ-ছৱাব' বেবত,

শোক-চিন্তা-আবেগ-ভবত ;

সেই—শেতা গাল দুখনিবপৰা নিবি মচি বিবহু-পৰশ,—
 কবি—‘প্ৰকৃতি যে আজি হাঁহিভৰা, তুমি কিয় অকলে বিবস
 য’ত দূৰ প্ৰবসুৰাজনে অসমৰ ফালে মূৰ কৰি
 অপেক্ষিছে আমনে-জিমনে স্বদেশৰ পৱিত্ৰ বাতৰি ;
 বিদেশৰ কোৱা-চিলা হই কৰিগই বতাহী কবিতা :—
 ‘এয়া মই বিজ্ঞান লই পালোতি যে, মৰমৰ নিষ্ঠা !’
 য’ত প্ৰিয়জনলই বোলা আধৰুৱা কবিতা এফাঁকি,
 এটি মাথো চেনেহ-টোপোলা, লাজতে দিবলে’ আছে বাকী
 বুকুৰ মাজত লুকুৱাই থোৱা সেই ত্ৰীতি-উপহাৰ
 কবি তই আনি উলিয়াই— ‘কিয় লাজ ইমান তোমাৰ ?’
 “বুঢ়া মেজি কুশলার্থে” য’ত উঠিছে সঘনে জয়-বোল,
 মোৰ কবিতাই গই ত’ত মঙ্গলৰ খলকনি তোল ;
 আজি তাৰ শিখায় শিখায় পূৰ্ণাহতি ঢালি দিয়া হক ;
 স্বাৰ্থ, দুখ, হিংসা পাহৰাই ভাত-ভাব বিয়পি পৰক ।
 অসমেই সচা স্বৰ্গ আজি, উৰি গ’ল দুখৰ ডাৱৰ ;
 মিলন-দুন্দুভি উঠে বাজি প্ৰাণে প্ৰাণে পৱিত্ৰ ভাৱৰ ।
 আজি এনে সুখৰ নিশান দেশে দেশে লই ঘূৰি ফুৰা,
 এনে পুণ্য মিলনৰ গান সুখা-কণ্ঠে সৱাকে দিভৰা ।
 আজি এই শুভ মুহূৰ্ত্তই জগতত যুগমীয়া হক ;
 পৰ্বত, ভৈয়াম, শাৰি, নই, সৱাতে আনন্দ বিৰিঙক ।
 সুখ-উশাহেৰে ভৰপূৰ হক আজি জগত সুখীয়া,
 এই পূৰ্ব মিলনৰ সুৰ উলাহেৰে ধৰা, অসমীয়া !

নৱ বৰষত

হৃদয়ৰ মোৰ আজলী কবিতা— তায়ে যে আজি বিজুলী হল !
 ক'ত নো আছিল নীলা মেঘখনি তাৰে এচুকে নিচুকি বল ?
 ইমান সুখৰ ভাবখনি মই নোৱাৰো হেৰ অকলে ব'ব ;
 বাটিয়ে বাটিয়ে চেনেহৰ জোল নোৱাৰো মই অকলে পিব ।
 হাঁহি-সাগৰত নাও তল গল, কাৰ নো মুখে বতৰা কওঁ ?
 নিজৰ বাতৰি জগতত ভৰা, ক'ত নো মোৰ বাতৰি থওঁ ?
 নিজৰ বঙতে মৈৰা চৰাইটি তেনেই আজি উকলিকৃত,
 ক'ত কেনি থওঁ, নাই পোৱা ঠাই মোৰ হিয়াৰ একগি নৃত্ ।
 নামতো বতাহী, কামতো বতাহী, তাকৈক আজি কোনে নো পায় ?
 মোৰ ই হিয়াৰ চেনেহ এখনি নিবলৈ তায়ে পাহৰি যায় !
 বিজুৱা সদায়ে গাত ৰিহুলগা— সি জানো মোৰ বাতৰি নিব !
 তপতে তপতে তপত চুমাটি চেনেহীক নি কোনে নো দিব !
 নৱ বছৰৰ নতুন আশাটি হিয়াতে আছে গোপন হই,
 আলফুলকই জগত-মাজত চোৱাই কোনে দিব নো গই ?
 খোপাত আঁৰিছে কত নো বিৰিখে ন'কই এখনি কপট ফুল,
 মোৰ ই হিয়াত আমোল-মোলোৱা স্নেহ-মালাৰ কি দিওঁ তুল ?
 ছুগুণ উছাহে লেনিয়াই আজি ডালত বহি মাতিছে জিলি.
 মোৰ উলাহৰ গীত ক'ত থওঁ ? —জানোচা সেয়ে পেলায় গিলি।
 মৰমৰ কথা ভৰি ভৰি আছে কুঁহিপাতৰ ছয়োটা পিঠি ;
 কিহত নো লিখি, দিম চেনেহীক মোৰো এখনি চেনেহ-চিঠি
 ভেটা ভাঙি আহে জগতৰ হাঁহি, ক'ত নো হাঁহি অকলে থওঁ
 বিশ্বৰ বতৰা একেলগ-লগা, বিলগে কিনো বতৰা কওঁ ?
 সেইহে হৰলা আজলী কবিতা তেনেই আজি বিজুলী হল ;
 মোৰ হিয়াৰেই একেলগ-লগা ব্ৰহ্মাণ্ড-হিয়াত মলঙি গল !

নিৰ্মালি

অনন্তৰ বীণৰ তাঁৰৰ
 সেউটিক পাহৰাই থৈ
 এইদৰে অনাদি কালৰ
 বাজি বল অদৃষ্ট দেৱৰ
 আৰু কত সুৰ এইদৰে
 তাৰ আদি-অন্ত ইতিহাস
 হুটি এটি ক্ষীণ প্ৰতিধ্বনি
 সিও কিন্তু দুদিনৰ বাবে ;
 তেন্তে মহা কাল-সমুদ্ৰৰ
 জগতক নিচুকাই যোৱা
 বাজে তাত কাল-দেৱতাৰ
 আৰু এই সসীম ধৰাৰ
 লীন যায় তাৰ লগতেই
 হৃদয়ৰ স্নেহ-প্ৰীতি-ভাৱ,
 কিজ্জ হয়! এই সকলোটি
 অনন্তৰ সমুদ্ৰ-পাৰত
 আজি সেই মহা জলধিৰ
 তাৰ বাবে আহি আন এটি
 হুয়োটিৰে সঙ্গম-স্থলিত

সৰি গল আৰু এটি সুৰ,
 বাজে আন এটি সুমধুৰ।
 কত সুৰ গলগই লীন,
 সম্মোহন একেখনি বীণ!
 বাজি বাজি যাব লয় হুই,
 কোনজন বব কবলই?
 হৃদয়ত থাকিব গুৰি,
 তাকো কালে পেলাব সামৰি।
 পাৰব ই নীৰৱ গৰ্জন,
 মাথোঁ এটি মধুৰ শ্ৰৱণ;
 চৰণৰ বিজয় নূপুৰ,
 ভঙা-গঢ়া এটি সান্ত্ব সুৰ।
 কত গীত অমিল অজীণ,
 হৃদয়ৰ স্নেহ-প্ৰীতি-হীন!
 খন্তেকোয়া সপোনৰ খেল;
 চোৱা দিব্য জেউতিৰ মেল!
 মাৰ গল যিবা এটি ঢউ,
 নয়নত পৰিল আকউ।
 অনন্তৰ সোণোৱালী বেখা,

দেখোঁ সি সুবত মোব ই কণ্ঠত সহস্র সঙ্গীত উত্তলে নউ ?

আজি—প্রকৃতি-বাজত উছলি-মুছলি, উছলি-মুছলি প্রাণব বীণ ;

নল্ল কিশলয় চুমা-সাগবত আছে তল গই কি বাতি-দিন ।

আজি সি সুবত মোব ই কণ্ঠত সহস্র সঙ্গীত কিয় বা হীন ?

মোব—হৃদ-কণ্ঠ কিহে ধবিছে গবকি, আহিব সবকি নোরাবে গান ।

সেইহে হবলা অপ্রকাশ ভাষা, নোরাবে ধবিব আপোন তান ।

কিয়নো হিয়াত মোব ই কণ্ঠত সহস্র সঙ্গীতে নেমেলে প্রাণ ?

গানে নামানে প্রবোধ, প্রকাশব বাধা ; খুজিছে ওলাব পাষণ ভেদি,

হিয়াব মাজত ভাষা সুন্দরীক সেইহে গোপনে ফুবিছে খেদি ।

কিয়নো লুকায়ে—মোব ই কণ্ঠত সহস্র সঙ্গীত দেখাকে নিদি ?

এই—শতেক মনব গুপ্ত মনব ব্যাকুলতা ধীবে জাগিছে য'ত,

দ্বিবহী বোদনে বিহগ কণ্ঠেবে বসন্ত-বাগিণী তুলিছে ত'ত ;

আজি সি সুবত মোব ই কণ্ঠত সহস্র সঙ্গীত বাজিছে ক'ত ?

বিচিত্রা-গাহনী, ১২২২ ; প্রকাশিত 'বাহী' ১২শ বছর, ১০ম সংখ্যা ; কান্তন, ১৮৪৪ খক

পাগলী

কিয় তুমি পাগলী,

মুক্ত কেশে' মস্ত বেশে' শূণ্য ধবা আঁকো'লি ?

বিশ্ব-জগত মতলীয়া । পূর্ণ আজি নৌলিম হিয়া

কপ-গন্ধ-বসেবে ।

ভাব মাজত কিয় তুমি, উত্তল বায়ুর লহর চুমি

ফুবা মস্ত বোশেবে ?

বতি-সুখত মজা চকু, যৌৱন-গর্বে উঠা বুক,

মদন-মোহা নিতম্ব ;

হস্ত-মৃণাল কঁপি কঁপি,—অকপ কপব মালা জপি

পিকোৱা কোন অনঙ্গ ?

পৰ্ৱত-মালাব দূবে দূবে, বুকব নীলিম বস্ত্র উবে,

মুগ্ধ কবে উদাসী ;

কৃষ্ণ মেঘব চুলিতাঁবি রয় পাণ্ডু গণ্ড জুবি,

হেবা পূর্ণা ষোড়শী !

আজি উদার গগন-তলে, গায় বিহগ দলে দলে,

নাচে সপোন-কুমারী,

কত যুগব অতীত স্মৃতি, কত কালব মিলন-গীতি,

উঠে হৃদয় গুমবি !

নতুন ফুলে, নতুন পাতে, কত কালব স্মৃতি মাতে,

কত আবেগ-অমৃবি ।—

তোমাব প্রাপ্ত নর যৌৱন আহি পালে কঁপাই পৱন,

দিলে ইমান জুমুবি ?

ইমান আকুল হিয়াখনি, বায়ুর ইমান হেন্দোলনি ।

কোন নো ব'ব ধিবেবে ?

সেইহে জানো আকাশ জুবি, তোমাব বসন পবে উবি

ভাৱব খেলি ধিবেবে ?

হিন্য়াক্ত ভোমাব কি ফুল ফুলে ? একো নাই তার কপে-তুলে
 বিশ্ব পেলায় আমোলি ;
 তাবে গোকৃত পাগলিনী, তাকে বিচারি ফুবা তুমি
 চিত্ত ভোমাব আকুলি ।
 বনে বনে সেই হে আজি, উঠে ইমান সঙ্গীত বাজি,
 নাচে মায়া-ময়ূরী ;
 মেঘব আবত চপল খেলা, কুঞ্জে কুঞ্জে প্রণয়-মেলা
 রহে অতীত স্মরণি ।
 আবেগপূর্ণ গহীন পরন, সংগীত ভবা বন-ভরন,
 স্নেহাকুল লহরী ;
 হুকুল-দাকাল কপব সাগর,—পার ভাঙি উঠে লহর,
 ধবাক্ত পবে রাগবি ।
 কথাত মগন নিজন কানন, গিবি-পববত, কুঞ্জ-ভরন,
 যত নিমাত্ত নিজবা ;
 নভুন বেশে' কাচি সরে, কণ্ঠত নবীন কলবরে
 ওলায় বন-রুধুবা ।
 তাতে এনে মস্ত বেশে, কাব বা হস্ত-পর্শন-আশে
 ভোমাব এনে ব্যগ্রতা ?—
 'বিস্ত হাতে' কিবা ধরোঁ ? কাব চরণ পবশ করোঁ ?
 কোন প্রাণব দেহতা ?
 নর-যৌরন সুখা-ভাণ্ডাব, কাক প্রদান কবা ভোমাব ?
 কাব প্রসাদ-ভিখারী ?

কি বা আলো কি বা ছাঁয়াত, কোন লুকাল শূন্য-মায়াত,
 তেওঁকে ফুৰা বিচাৰি ?
 আজি তোমাব মোহত মুখত, জিলিকিছে সুরাগ-সুখত
 বসন্ত-বাগ-বস্ত্রিমা ;
 ধবলীত তাব ছিটিকনি পৰে হেমপ্রভা জিনি,
 চবায় ভাবো গৰিমা ।

বচিত গুৱাহাটী, বাৰ্চ, ১৯২০ ; প্রকাশিত 'বাহী,' ১১শ বছৰ, ২য় সংখ্যা ; জ্যেষ্ঠ, ১৮৪৩ শক

মাধুবীৰ ধল

দিনবে দিনে	বৰষিয়ে আছে	মাধুবীৰ শতধাব,
আকউ আহিলি	জোনাকৰ ধল	ফাগুনৰ পূৰ্ণিমাৰ ।
সবগৰ ভেটা,	মবতৰ ভেটা,	ছখীয়া পজাব ভেটা ;
সকলো উটাই-	বুবাই আহিলি,	ক'বে ঐ পগলা সোতা ।
জনমবেপৰা	ভালপাওঁ বুলি	শুননী জোনাক তোক,
এনেটো সোতেবে	কোনোৱা দেশলৈ উটাই	নিনিৰি মোক ।
ক'ত সাচিছিলি	ইমান সুখৰ	ইমান মেঘৰ ভাব ?—
এতিয়া চালিছ	এনেকই পানী	অমৃতৰ বাৰিষাৰ ।
নোৱাৰো হেৰেই	একেলগে মই	ইমান মাধুবী পিৰ,—
নোৱাৰো নহয়	ইমান মাধুবী	অথলেই যাব দিব ।
যদিও জানিছ,	পিয়াহত মোৰ	থন্তেকো নাথাকে প্রাণ ;
জানই নহয়,	মোৰ এই ডিঙি	কিমান এধানমান !

ফাগুনব হেব, সকলো মাধুবী ! আকলুয়া চিত্ত মোব,
 অকণি পুত্তউ বিচাৰিছো মই,— দুতালিবি তাবে হোব ।
 মোব ভগা বহা ভগা ছুলাবত ইমান মাধুবী থই,
 একে সময়তে মোবে সতে হেব, উটাই নিনিবি গই ।
 মহা মদিবাব মহা থালি পাতি ইমান সুখব জোল ।—
 নালাগে নাচাওঁ, চালেই জানোচা মন হই বয় ভোল !
 মোব এই সক নলিটি মাথোন তাতেই বুৰাই থই,
 দে মোক, দে মোক তাকে চিবকাল চুহিয়ে থাকিবলই ।
 সংসাৰ-ধকলা, কালব ধকলা, খন্তেক আঁতৰি বোৱা ;
 এনিমিষ মাথো এটি অনন্তলৈ— বই মোক চাই বোৱা ।
 অনন্তব অন্ত যেতিয়া পৰিব, অন্তবৰ তৃষ্ণা যেতিয়া হৰিব,
 তেতিয়া শুটাম সকলোবে ধাব, —যেতিয়া মৰণ হব ;
 কিন্তু, অমৃত খালে নো মৰণ থাকে নে, কোনে বাক মোক কৰ ?
 কোৱাচোন হেবা—‘এই অনন্তব অন্তই আছে বা ক’ত ?’—
 কেনে কই গল— ‘অমৃতব স’তে পৰাণ মিলিব য’ত ।’

বচি, খাবুলি ; চহাহাট, মাচ ১৯২৪, দোলপূৰ্ণিমা ; প্রকাশিত “বাহী” ১০ নং বছৰ

—যৌৱন—

ফাগুন

আজি ই ফাগুন দিন,
 হাজিছে নীৰৱে প্রাণব প্রাণত কি নো অভিনৱ বীণ ।
 চৌদিশে তাৰেই সুব
 অক্ষুট ধনিবে গগন-পৱন সকলোতে ভবপুৰ ।
 জুৰিয়ে জুৰিছে গীত ;
 পুৰণি বীণত বেণ দিওঁতেই চিত্ত মোব পুলকিত ।

বিহগে ধৰিছে তান ;
 কত যুগ ধৰি জাপ গই থকা মুকলি কৰিছে প্ৰাণ ।
 মেঘে মেঘে পাতি কোলা
 কাৰ সুকোমল চৰণৰ বাবে সজায় উৰণ-দোলা ?
 বতাহে বাইছে বেণু ;
 বেণুৰ সুৰব নারত এনাও আহিছে সুগন্ধি বেণু ।
 মলয়াত আহে উৰি
 কোন সুদূৰৰ নজনা দেশৰ পুৰণি বাতৰি ফেৰি ?
 কি নো উদ্দেশ্যৰ বাঁহী
 শুনি আজি যেন ছালোক ভুলোক গীতত পৰিছে ভাহি ।
 কিনো উছন্ন ভোৰ
 তৃণ-তক-লতা, প্ৰাণীৰ সমাজ,—তালে' নিমন্ত্ৰণ মোৰ ।
 চঞ্চল পৱনে পাই,
 কোন দেশলই আজি মোৰ প্ৰাণ নিয়ে বাক উকুৱাই ?
 যৌৱন জাগিছে ধীবে !
 কোন নয়নৰ পুতলি নাচিছে আজি কল্পনাৰ ভীবে ?
 এবিলো আপোন বন ;
 কোন উছন্ন ৰাজনা বাজিছে ?—তালই উধাও মন ।
 ওলালো বৰাগী ৰেশে' ;
 সেই তাহানিৰ আধা-গোৱা গান গামগই দেশে দেশে ।
 আহিলো উলাহে মই ;
 সপোনৰ সূৰে আত্মা জুৰিলে,—জীৱন কৰিলে জয় ।

যৌৱন যিদিনা জাগে

[গাভৰুৰ কথা]

সেই দিনা ফাগুনৰ কিনো হায় নিলাজ পৰন !
উকলাই বিহাৰ আঁচল, কৰপৰা আহি জানো
সমীৰণ উতলা, পগলা,—কৰি থোৱা অতি শূন্যতন
ছটি বুকু দিলে উদঙাই ? দেখি সেই উদঙ্ বুকুটি,
সম্মুখৰ সি জড় প্ৰকৃতি, হায়, যেন উঠিল শিয়ঁৰি !
সম্মুখত আক কি দেখিলো ?—কেউপিনে সহস্ৰ নয়ন,
অৰ্থ তাৰ একো ভুবুজিলো ; বিশ্বয়ত উঠিলো চিয়ঁৰি ।
সেই দিন ধৰি দেহি ! বাজিছে প্ৰাণত যেন
খলক লগাই সেই অন্তহীন একেটি বাজনা !
নেদেখা একেটি জোনে বৰষিছে ধাবাধাব
আনি যেন ক'বৰাৰ তৃপ্তিহীন উতলা জোছনা ।
জোনায়ৈ পোহৰ দিয়ে, মৰতে মাধুৰী পিয়ে ;
মোৰ কিন্তু পৰাণত কি যে এক নজনা বাসনা !
পোহৰ আগচি ধৰে, কৰণ নৌগৰে বৰে
ভ্ৰান্তিপূৰ্ণ জৌৱনৰ সকলোটি জোনাকী ভাৱনা ।
সিদিনা পৰিছে খহি আক মোৰ হিয়াৰ ঢাকোন ;
আতমাৰ পদ্মপাহি, গুপতে গৰাকি বখা
ইমান অধিৰ তাৰ হাঁহি—মুকলিল সকলো দেখোন !
পৰাণৰ প্ৰতি স্নেহ-বেণু, মলয়াত ফুৰে উটি ;

ক'ব যেন বাজি উঠে বেণু ! চউদিশে কিহব উন্মাদ ?
 একোকে নেদেখা হলো থিব,—যেন কোনো পূজাবীয়ে
 ছুৱাবে ছুৱাবে প্ৰকৃতিব, বিত্তবিলে মাদক প্ৰসাদ !
 মোৰ মগ্ন যৌৱনৰ এই মহা উছৰৰ দিন,
 ঘাটে-বাটে, ছুৱাবে ছুৱাবে, মুকলি-মূৰীয়া হই
 ফুৰিছিল ছদ্ম পৰিধানে' সমীৰ-বাহিনী উদাসীন ।
 সেই দিনা প্ৰতি অঙ্গে মিলনৰ পৰশ বিচাৰি,
 প্ৰণয়ৰ সঙ্কেত প্ৰচাৰি, হইছিল মিলন-বাতুল ;
 কাক যেন পাৰ সন্মুখত, আদৰিব হিয়াৰ বুকত !
 কোন সেই গুণনিধি, যাৰ কপ-বিভৱ অতুল ?
 প্ৰাণৰ সোণৰ সপোনৰ, কোন সেই কামনা-কুমৰ—
 উঠিছিল যাক দেখি উষাৰ যৌৱন-মোহ জাগি ?
 চৌদিশে তাৰেই ছবি দেখি, সোতমোচ খাই
 লাজতেই মুচ্‌কচ্‌ গই নিজতেই পৰো মই ভাগি ।
 সেই দিন ধৰি, দেহি ! শোওঁতে-খাওঁতে মোৰ
 আহি সেই মন-চোৰ, কৰে মোক নিতউ বিভোৰ ;
 চকুৰে খুজিলে চাব, কৰবাৰপৰা আনি
 বোলাব ছগাল সানি বঙা বঙা লাজৰ সেন্দূৰ ।
 এই ছটি নিতম্বৰ, কিবা হয় আড়ম্বৰ !
 প্ৰতি খোজ কঁপে এই স্নগহীন নিতম্ব-ভৰত ।
 নোৱাৰো বাখিৰ বান্ধি, হিয়াৰ ছুৱাৰখনি
 হঠাতেই মেল খায় মৃদু মন্দ বায়ুৰ বেগত ।

যৌৱন যদি না জাগে সৌন্দৰ্য্যৰ কালিন্দী ভীৰত,
 সেই দিনা জানো কাৰ নিৰমালি পবিল শিবত !
 তেওঁ কোন নিষ্ঠুৰ অনঙ্গ, যাব বাবে শৰীৰ-সৰ্বাঙ্গ
 আজি মোৰ ইদবে পুৰিছে ?—
 বইপৰা চকুৰ পাহিৰে, মনোৰম কল্পনা-হাঁহিৰে,
 এইদবে জীৱন জুৰিছে !
 জীৱনৰ অময়া পুৰব, কি সুন্দৰ কুসুম-কোঁৱৰ !
 তেওঁৰেই সৌন্দৰ্য্য-হাটত
 বিকি মোৰ অনন্ত যৌৱন, আজি মোৰ সাৰ্থক জীৱন !
 —মগ্ন মই অসীম প্ৰেমত ।

বৰ্দ্ধিত, নিৱসাগৰ, মাৰ্চ ১৯২১ ; প্ৰকাশিত 'বাহী', ১৩শ বছৰ, ৪র্থ সংখ্যা; শাওণ, ১৮৪৫ শক

যৌৱন যেতিয়া যাব

যৌৱন যেতিয়া যাব, —বঙা বেলি ভটিয়াব—
 তেতিয়া থাকিব জানো মোৰ
 অন্তৰ-ফুলনিখনি জাতিধাৰকপে ফুলি,
 উতলা চিন্তাৰ অলিবোৰ ?
 ব'ব জানো পিব্ পিব্ এইদবে শিবে শিবে
 নৱ তেজ, নবীন উছাহ ;
 প্ৰাণে প্ৰাণে প্ৰকৃতিৰ ব'ব জানো এইদবে
 মিলনৰ অতৃপ্ত হতাহ ?

চুমাতেই মজি থকা বঙা নৱ কিশলয়
 পৱনত যেনে কঁপি উঠে,
 অশ্রাস্ত অক্লাস্ত হই কঁপিব নে সদায়েই
 আলিঙ্গন-আশে ছুটি ওঁঠে ?
 চুচুক-চামাককই ঠিয় হই সাদবীৰ
 প্রণয়ৰ ছৱাব-দলিত,
 বিচাৰিব জানো প্রাণে হুগাল চুমাৰ ভিক্কা
 নিমজ সি গাল ছুধনিত ?
 যৌৱন যেতিয়া যাব, প্রাণত তেতিয়া জানো
 জলপ্রপাতৰ বেশ ধৰি
 কল্পনা-টিঙবপৰা ভাব!-ভৈয়ামেদি নামি
 গীত মোৰ পৰিব বাগৰি ?
 বন-ফুল যেন হই প্রাণৰ কল্পিতাবোৰ
 উঠিব আপুনি জানো ফুটি ;
 —হৃদয়-ডটিনী স'তে প্রাণ মোৰ হাঁহি হাঁহি
 অনন্ত উদ্দেশে যাব উটি ?
 মন্ধিয়া আকাশে জানো তেজৰ বহন পিন্ধি
 উজলাই তুলিব দিগন্ত ;
 —তাকেই দাপোণ বুলি তাৰ মাজে চাম জুমি
 প্রেমময় মধুৰ অনন্ত ?
 গছৰ পাতত মই ইদবে শুনিম জানো
 তেতিয়াও প্রণয়-আহ্বান ;

প্রিয়াব আগত মোব ছলিব নে তেতিয়াও

প্রণয়-সুরঙ্গা—অভিমান ?

যৌরন যেতিয়া যাব জ্বলিব নে তেতিয়াও

ভূঁই মোৰ জাতীয় প্ৰেমৰ :

সমাজের দশা দেখি ভাগির নে তেতিয়া ॥

মোহ-স্বপ্ন বিলাস-ভেমব ?

সব নে কোলাত তুলি ভেতিয়াও দয়া কবি

আপোনাৰ স্বৰ-জোঁড়তিয়ে ;

খাকিব নে তেতিয়াও জীৱনৰ বট-বৃক্ষ

মেবিয়াই মবম-প্রীতিয়ে ?

ধাক্কিও নে এই ভাব,— মোর স্নেহ বাঁটি দিম

প্রিয় সমাজব জনে জনে :

সর্বশক্তি সমর্পিত সমান্তর সেবাতেই

ଆଜ୍ଞାପନ କାଗି ପ୍ରାପ୍ତମାନେ ?

যৌরন যেতিয়া যাব বব জানো তেতিয়াও

ଦେହାବ ଓ ଶାଶ୍ୱତୀ ଗର୍ଥନ :

নিপোত্তল মুখখনি, চিকমিক কলা চুলি,

ভাষাভবা চকুৰ চাৱন ?

প্রাণত তেতিয়া জানো সহস্র বসন্তু আহি

তুলিবহি সৌন্দর্য্যাব ধম ;

খোজেপতি ধবনীত উঠিব রিকশি জানো

যৌৱনৰ স্বৰ্ণ শতদল ?

মুখবিত হব জানো সহস্র কোকিল-কণ্ঠ
 তেতিয়াও কুঞ্জ-রিপিনত ;
 মউপিয়াটিয়ে জানো মউ পিওঁ পিওঁ কবি
 তুলিবহি আবার প্রাণত ?
 একেটি মুবলী-ধ্বনি শুনিলে তেতিয়া জানো
 অরুণত উখলিব মউ ;
 যৌৱনব সমুদ্রত গজিব তেতিয়া জানো
 ঢউব ওপবে উঠা ঢউ ?

वर्चित शिवसागर, १२२१ ; अकाशित 'वैशी' १२ न बह्व, १३ म जथा : वहांग, १८४४ नक

—जीवन—

জীবন

মোৰ নে জীৱন এক চিন্তাৰ সাগৰ,
নতু ইও আতমাৰ পথৰ ভাগৰ ?
সুখীৰ বসন্ত-বায়ু বয় সুশীতল,
তথাপি প্ৰাণত উঠে কিহৰ উত্তল ?
পৱনত চৰি আহে বিষাদ-বাগিনী,
মোৰো কি জীৱন তাৰে কৰুণ বিননি ?
নতু পূৰ্ব জনমৰ কিবা অভিশাপ
মোৰ ভগ্ন হৃদয়ৰ উত্তাপ বিলাপ ?
গ্ৰীষ্মৰ বদত ক'ব ছাটিফুটি প্ৰাণ,
তাৰে হে চেপাত মোৰ যাতনা ইমান ?

মেঘত ওলমি থাকে ভব বাহিষ্য
 কলীয়া ডারবছটা ঘোৰ নিবাশাব—
 মোবো নে জীৱন আছে সেয়ে ওন্দোলাই,
 জীৱনত শ্রীতিহীন অসূয়া হিলাই ?
 মধুব বাসন্তী পুৱা উদিত তপন,
 লগে লগে বাঢ়ি আহে হিয়াৰ যাতন ।
 উষাৰ বেঘাত স্বলে শাস্তিৰ কণিকা,
 সিও মোৰ তৃপ্তিৰ মিছা মনীচিকা ।
 শ্রীতিময়ী নীলিমা যে শ্রী.৩ৰ আকৰ,
 তাতো কিয় অগ্নিময় খেল ডাৱবৰ ?
 নোখোৱা-মুপুৱা মোৰ চিন্তাৰ বজনী,
 প্ৰভাততো শাস্তি তেও নাপাওঁ অকণি ।
 লাহে লাহে ছপনৰ ছবি মুৰ্ত্তিমান,
 তাতো মোৰ অতৃপ্তিৰ নাই অৱসান ।
 কত আলো কত ছাঁয়া যায় পাৰ হই,
 মোৰ সুখ-শাস্তি হেতু অলপো নবই ।
 তাৰ পাছে পছিমত কত বঙ্ খেলি
 মাৰ যায় আকাশত বঙচুৱা বেলি ;
 আনন্দৰ দোলযাত্ৰা কৰি সমাপন
 টালে হৃদি-লোহিতত লোহিত বহন ।
 থব হই চাওঁ মই বৰি-অৱসান,—
 সবগ-মবত জোবা স্তম্ভ বিচ্যমান !

ভাবোঁ, এই স্তম্ভ নে কি অজব অমব,
 —জীৱন্ত চানেকি কপ পবিত্ৰ প্ৰেমব ?
 এই যে কনক-স্তম্ভ, অনন্তব হেতু
 ছখনি হিয়াৰ মাথো মিলনব সেতু ;
 সবল প্ৰেমব এয়ে আদৰ্শব পট,
 ইয়াতেই প্ৰবৰ্ত্তিছে সুন্দৰ জগত ?
 কিন্তু মায়া-কুঁৱৰীৰ অদ্ভুত সৃজন,
 নিমিষতে চুবমাৰ শোণিত বহন ;
 শূন্যত ধীবেবে কঁপে সাজব আৰতি,
 তাতে পুহু মাৰ যায় প্ৰাণৰ তৃপ্তি !
 কেনিবাৰি উতি যায় শাস্তিৰ কণিকা,
 সমুখত পৰি বয় ছাঁয়া-যধনিকা ।
 মোৰ কি জীৱন তেনে ছখ-পয়োধব,
 লগে লগে উঠি আহে পুৱা অকণব ;
 সন্ধ্যা আকাশৰ গাত গুজৰি-গুমৰি
 মাৰ যায় অগ্নিময় জীৱন সামৰি ?
 নতুবা—আমাৰ এই মানৱ জনম,
 উৰাৰ আগতে হোৱা জীৱনৰ বণ ?
 আলো-আন্ধাৰৰ কত তুমুল সংগ্ৰাম,
 তাৰ পিছে জীৱনৰ ভূমানন্দ ধাম ;
 নাচে তাত গৌৰাঙ্গৰ যুৰতি মোহন,
 শিল্প-সত্য-সুন্দৰেও চলায় চৰণ ।

জগতে যেতিয়া পায় সৃষ্টিৰ জ্ঞাননী,
 মানৱ প্ৰাণতে তাৰ প্ৰথম কঁপনি ;
 সৃষ্টি অভিনৱ লীলা ইয়াতে বিকাশ,
 ইয়াকেই কেন্দ্ৰ কৰি বিশ্ব পৰকাশ ।
 সেইহে জীৱন পুণ্য ঋষি-তপোবন,
 ফুৰে তাত কল্পনাৰ মুনি-কথাগণ ।
 ওপৰত তৰা আছে অনন্ত গগন,
 তলত অলিছে কাৰ পুত হতাশন ?
 কোন মায়া-কুহকীয়ে বাধে মোক ছলি,
 মোৰ যে জীৱন সেই যাগৰেই বলি ।
 অনন্ত আশ্ফালি উঠা চউ দেখি মই
 পাহৰিছো মোৰ মূল মন্ত্ৰ দিগ্বিজয় ।
 শূইনত সংগীতৰ মহা কলবৰ
 তাকো শুনি প্ৰাণ মোৰ কিয় বা নীবৰ ?
 প্ৰকৃতিত সেই সুৰ শুনি এতিয়াও
 উঠিব নে পৰাণজ হৃদয় আবার ?
 বয় মন্ত বসন্তৰ সমীৰ-বাহিনী,
 তাত কিয় ভোল যায় বীণৰ বাগিনী ?
 এই যে মানৱ-প্ৰাণ উদ্দেশ্য মহান,
 মানৱ জীৱন মহা বিধাতাৰ দান ;
 শিলাস-বিৰাগ মাথোঁ হাঁয়া জীৱনৰ,
 একোটি নহয় সুখ-সামগ্ৰী প্ৰাণৰ ।

নাই কেও, মই মাথোঁ, অকলশবোয়া;
 এই পুণ্য অনন্তৰ ছুৱাববখীয়া।
 ময়ে মহা মানৱৰ জীৱন-ছৱৰী,
 অনন্তৰ চৰণৰ প্ৰসাদ-ভিখাৰী।
 মোৰ হাঁহি-অশ্ৰুজলে স্বাৰ্থৰ কাৰণে
 মিছাতে বাধিছে মোক বান্ধি অতদিনে।
 ক'ত সেই ধ্ৰুৱ সত্য মুকলি পছম,
 ক'ত এই মায়াময় আকাশ-কুসুম!
 ক'ত সি অনন্তব্যাপী উদ্ধাৰ আকাশ,
 য'ত মোৰ আতমাৰ ভাতি পৰকাশ—
 বাতি-দিন সমভাৱে যাৰ উদ্দীপনা
 জ্বলিছে অনন্ত কাল শ্ৰেয়-জ্যোতিৰুণা?
 কত ই পাৰ্থিৱ সুখ, মায়াযুক্ত জীৱ;
 ক'ত মোৰ মায়াযুক্ত আত্মা-সদাশিৱ?
 মোৰ মুকুতিৰ থান্ মহা জীৱনৰ
 ক'ত সেই জীৱনৰ কৈলাস শিখৰ—
 য'ৰ উল্লসক ধ্বনি কৰি আওকাণ
 হৃদয়ত বাটে মোৰ উদ্গাদ ইমান?

উৰুকা

কবণবা পালি ডই,
 মিলন-বাসনা লই
 চিবকাল লাগে তোক
 শবীৰব প্ৰতি অণু
 গ্ৰহে গ্ৰহে আকৰ্ষণ,
 পৰাণীৰ সমাজতো
 এটিক নাপালে, দেহি !
 টানি লব আন এটি
 এইদৰে আঁতৰাই
 আবন্তে সৃষ্টিৰ যন্ত্ৰ
 জনমিয়ে জগতত
 জননৌয়ে নিচুকায়
 মাতৃৰ বিবহ কিন্তু
 প্ৰাণ যেন উঠে কান্দি
 আহে আন এটি কাল,
 শৈশৱৰ লগৰীবে
 ইটিয়ে সিটিব মথে
 ঢালি দি গোটেই প্ৰাণ
 কিন্তু তাত উঠে বাঢ়ি
 সমুখত উপস্থিত
 শৈশৱৰ যৌৱনৰ
 তপত শোণিত নাচে

প্ৰাণ, তোৰ এজুৱা বিলাস ?
 নিতে তোৰ অন্তৰ উদাস !
 মনে-বহা এটি লগৰীয়া,—
 আনটিৰ কাৰণে বলিয়া ।
 তাৰকাত বিদ্যাত স্পন্দন ;
 এটিৰে আনটিৰ বন্ধন ;
 আনটিয়ে লগৰী বিচাৰি
 চেনেহৰ জীৱন-লগৰী ।
 ব্ৰহ্মাণ্ডৰ কোন ছটি প্ৰাণী,
 শিবে লই বিবহৰ বাণী ?
 বিবহ-কান্দোন আবন্তণ ;
 মুখে কৰি দান ছটি স্তন ।
 এখন্তেকো সহিব নোৱাৰি ;
 সূৰ্যবিলে, মাতৃক বিচাৰি ।
 শিশু-ক্ৰৌড়া-অভিনয় স্থান,
 সলনা-সলনি কৰা প্ৰাণ ।
 অন্তৰৰ অমিয়া-সাগৰ,
 'শাঁত কৰে' প্ৰাণৰ ভাগৰ ;
 বিবহৰ অনন্ত যাতন,—
 প্ৰথমৰ উদ্ভাস্ত যৌৱন !
 এই মহা সন্ধিৰ স্থলিত,
 শিবে শিবে কেনে অস্থলিত ।

এটি অন্ধে অমুকপ
 খোজে দিব প্রাণভৰা
 মুখতে লগাই মুখ
 অনন্ত কালবৰণা
 অগণন তৰা যেন
 পৰশে পৰশে প্রাণ
 প্রতি যুগ-যুগান্তবে
 অতৃপ্ত, অতৃপ্ত প্রাণ !
 চকোবৰ দৰে বই
 যাৰ যুগ-যুগান্তৰ,
 ওপৰে বাগৰি যাৰ
 —নিষ্ঠৰি থাকিব মাথোঁ
 হব দেহ-কপাস্তৰ,
 তথাপি, তথাপি প্রাণ
 এয়ে নে এয়ে নে প্রাণ !
 নকৰণ গীত তোৰ,
 আতমা, আতমা ! তুমি
 তোমাৰ চোপাশে ঘূৰে
 তোমাকেই কেন্স কৰি
 মিসন-বাসনা মাথো
 তোমাৰ ওপৰে চউ
 ডালই আক্ৰমণ নাই,

আনটিৰ মিলন বিচাৰি
 মউখিনি অন্তৰ উৰাৰি ;—
 কিহা কপে দিব জানো পাৰি,
 সাঁচি থোৱা বিবহ-মাধুৰী ?
 অগণন পৰশ ওঁঠৰ,
 বই বই যুগ-যুগান্তৰ ;
 ঢালি ঢালি প্রাণৰ হেঁপাহ
 —ক'ত শেষ মিলন-হুতাহ ?
 চাকি চাকি সেই কপ-কলা,
 দেহ মোৰ হব স্তব্ধ শিলা ;
 অনন্তৰ কত শত চউ,
 পৰাণত সৌন্দৰ্য্যৰ মউ ;
 সকলোৱে স্বৰণ সলাব,
 কাৰ বাবে উচুপি থাকিব ?
 পূৰ্ব জনমৰ অভিশাপ ?
 নিকৰণ হিয়াৰ বিলাপ !
 অন্তহীন, অকৃত, অব্যয় ;
 জাগতিক সৃষ্টি স্থিতি লয় ।
 ঘূৰে জ্বা যৌৱন কোমাৰ—
 সাংসাৰিক প্রাণত তোমাৰ ।
 গৰজিছে কাল-সাগৰৰ,
 বিচাৰিছা লগবী লগৰ ।

কেতিয়ারা হঠাৎই
 জুবণি লভিবা পাই
 তেস্তে কিয় গঁথা আছা
 কিয়নো পবাণে যোগে
 ইল্লিয়ে সাবটি ধবে
 নোহে সত্য, নোহে ই যে
 প্রাণে ধবে ভুল কবি
 নাজানে বিষয় ফেবা
 নাচিছে প্রাণত নিতে
 সেয়ে হে প্রকৃত বস্তু,
 নৌবরে প্রাণত মোব
 কিবা মহা মঙ্গলব
 “সর্ববধর্ম্মান্ পবিত্যজ্য
 অহং স্বাং সর্ব্বপাপেভ্যোঃ
 উককা সিদেধি আজি
 পল্লিত মলয় আহি
 নাচিছে প্রাণত মোব
 কবিম সাধনা মই
 যবপবা আহিছিল
 তাতে পুন্ন মান গই

মিলিবহি সি শুভ লগন,
 সেই সত্য শির সনাতন।—
 এইদবে ইল্লিয়’ লগত,
 দিয়ে এই বিষয়-ভোগত ?
 ভুল কবি আকাশ-কুসুম ;
 মঙ্গলব মুকলি পতুম !
 কিবা বস্তু স্থল জগতব,
 দেহি, কেনে আত্মা-কষ্টকব !
 টলবল এটি ‘শুণ্ড মন’,
 সেয়ে হে যে সাধনার ধন !
 পশিছেহি আজি বিণি বিণি,
 ককণা বঞ্জিত মউ-বাণী :—
 মামেকং শবণং ব্রজ ।
 মোক্ষয়িত্বামি মা শুচ ॥”
 জীৱনব মহা উছরব,
 বয় মোব পূর্ণ যৌৱনব ।
 টলবল যিটি ‘শুণ্ড মন’,
 হৃদয়ত সেই মহা ধন ।
 আতমাব এই ফিবিঙতি,
 পূর্ণ হব অনন্ত অতৃপ্তি ।

নিমন্ত্ৰণ

যতনেবে ধৰিছিলো তুলি
মৰমেবে নললা সামৰি—
তোমাৰ সি চৰণ-তলত

মোৰ স্নেহ-গাঁথা উপহাৰ,
অভিমান ইমান তোমাৰ !
অযত্নত, বিনা আদৰত,

মৰহিব সেই উপহাৰ ;

হুদিনৰ পাছত মাথোন
তাকে লই কান্দিবা বিনাই
দিন-ৰাতি অশ্রুৰ জলত
পাবা তাৰ উদ্ভল হৃদয়,
অনাত্ত বসন্ত-সমীৰ
মস্ত হৰ উদাস পৰাণ !

তুমি কত দেখিবা সপোন !—
গণি তাতে দশা আপোনাৰ ।
পুহুঁ ঠন ধৰিব ফুলত ;
মোক কিন্তু হুলাই নোপোৱা ;
আহি প্ৰাণ কৰিব অধীৰ,
কিবা যেন বিচাৰি তেতিয়া

তুমি হায় হবা মতলীয়া ;

দৃষ্টি-বেথা নবৰ থিৰেবে ;
শুনা সউ ৰাজে দূৰণিত
শুনা তাৰ শতক আহ্বান—
মুকলীৰ আজি সি সুখৰ
মিলে আজি মহা ছুটি প্ৰাণ

—যউবন জাগিব ধীৰেবে !
কি মধুৰ মোহন মুকলী !
জননীয়ে যাচিছে উকলি ।
পুলকত প্লাবিত ধবলী ;
ভুলি হিংসা ছেৰ অভিমান,

—একে আশাধাৰী ছুটি প্ৰাণী !

ৰাজে সেই মুকলীৰ সতে
বিশ্বৰ সি বুকুৰ মাজৰ
শুনা তাত ধ্বনিছে সঘনে
বগৰ ই আহ্বান-মন্ত্ৰই

বগভেৰী,—স্বৰ্গীয় হৃন্দুতি ;
উটি আহে আনন্দ-সুৰতি ।
জননীৰ পবিত্ৰ উকলি—
প্ৰাণ মোৰ হৰিছে সমূলি ।

তালইকে হববে ওলালো, শেষবার মাগিলো মেলানি ;
 মবতব এইটি পাবত শেষ দেখা তোমাব লগত,
 মিলনব এয়ে শেষ রাণী ।

লক্ষ্যহীন উদাসী বেশেবে মলয়াই উন্মুক্ত কেশেবে
 বসন্তব প্রথম পুরাতে
 যিদিনাই দিলে দেখা আহি, ফুলালে হৃদয়-ফুল পাহি,
 মন মোব উবিল লগতে ।
 দিঠকতে দেখিলো সপোন, পবকেই বুিললো আপোন ;—
 কোন মায়া-কাননবপবা— স্নেহ-ফুল ছুটি আনিছিলো ;
 তাকে গাঁথি তোমাক দিছিলো,
 নাসামবি সেই উপহার অভিমান দেখালা তোমাব ।

—স্মৃতি ভাব হিয়াত সাঁচিলো ।

মিছা এই পগলা পন্ন, মিছা মোব নবীন যৌরন,
 মিছা এই বসন্ত-উছর, —মিছা সেই হিয়া অবিহনে ;
 হোরা আজি সকলো বিমুখ, বাজা বণভেবী ঘনে ঘনে !
 সেই কাল তোমাবো আহিব, দিন-বাতি নহব প্রভেদ ;
 স্মৃতি মোব হৃগুচে মনত, আহিব নিতউ নানা খেদ ।
 যৌরনব পোনব জোরাবে নাওখনি ছুৰহি যেতিয়া,
 বুকে লই হব মত্তলীয়া ;

ন-জোনে তপ্ত কিবণেবে নাওখনি সজাব ফুলেবে—
 তুমি হবা উন্মত্ত তেতিয়া ।

তেতিয়াই দেখিবা আগত নর স্মৃৎ, নবীন লগত ;

তাৰ পাছে বুলিবা আকউ—
 সেইদেখি কান্দিবা ৱিৰলে,—
 তোমাৰ সি নিষ্ঠুৰ কামনা ;
 নোচোৱা ভাৱেৰে আঁৰ কৰি
 কাঠ-চিত্ত যৌৱন-নিষাদে
 মোৰ মাথো পশিছে কাণত—
 মন্দিৰৰ পৱিত্ৰ আৰতি
 ভৱিষ্যৰ গৰভত দেখোঁ।
 গলা-গলি খিয়লা-খিয়লি—
 ববষুণ-ৱাদল এবিলে,
 জোনাকত ছবি পাতত
 দেখোঁ যেন পুৰণি জগতে,
 পৰে আহি স্নান মুখনিতো।
 যদি চাওঁ মেলি দিব্য নেত্ৰ—
 ইয়াতেই কবিতা লাগিব
 বিশ্ব জুৰি বহে শাস্তি-হাট,
 চউদিশে আজি সেইদেখি
 শুচি কবি মানস-মন্দিৰ,
 পূজাৰিয়ে অপেক্ষে দ্বাৰত
 সেই ঘাটে চাপিল ভৰণী ;
 স্বপ্ন শুচি এয়েই দিঠক
 শুনা সউ দিগন্ত নিনাদি

“চউ দেখি হালে-জালে গাৱ !”
 “কাষত চপাই দিয়া নাও।”
 সেই সুখ,—যৌৱন-যাতনা !
 মোৰ বঙ চাইছা আঁতৰি ?—
 তোমাকো নেবিব নামাঙুৰি।
 জননীৰ মঙ্গল উকলি,
 —ওঁ শাস্তি, ওঁ শাস্তি বুলি।
 বিশ্ব-জোৰা ভাই-ভাই ভাৰ ;
 নাই তাৰ একো চিন-চাব।
 দোকমোক আঁকাৰ শুচিলে,
 জলা দৰে মুকুতাৰ মণি,
 নৱ সাজ পিন্ধি হাঁহে-মাতে,—
 বৈকুণ্ঠৰ সুখ-জিলিঙনি !
 এয়ে ধৰ্ম এয়ে কুকৰ্ণেত্ৰ,
 সকলোৱে কৰ্তব্য-সাধন।
 জগতৰ আনন্দ-সভাত,
 যেন মোৰে মহা নিমজ্ঞণ !
 তোলে জল মঙ্গল-ঘটেৰে,
 হাতে পাচ-অৰ্ঘ্য-তুলসীৰে।
 বসন্তই মাগিলে মেলানি !
 হব, তেনে আই ভাইসৱ !
 মুকলীৰে আবন্তে উহৱ।

এই সুবে জগাব চেতনা,
ভক্ত-বক্ত উঠিছে উৎসলি,
আজি ছুটি মিলিত প্রাণত
সুখ-দুখ এবিলো সকলো,
যৌৱনব নিদ্রাহীন নিশা
বণ-ভেবী' উত্তেজি সুবত
আইঁ হেবা কোন ক'ত যাবা,
বসন্তব চঞ্চল পরন,

উজ্জলার বিশ্ব-উদ্দীপনা ;
বিয়পিছে বিভূব গৌবর ;
কিবা মোহ-মস্ত অভিনৱ !
তাবে তুমি পাতিবা ভাওনা ;
সঙ্গী পাবা যুত্বাব ভাবনা ।
মোক কিন্তু মাতিছে দূৰত—
সেইকালে যাওঁ আগুৱাই ;
অভিমানী যৌৱন-স্মীৱন—

সকলোটি বিদায়, বিদায় ॥

শিৱসাগৰ, এপ্রিল, ১৯২১, প্রকাশিত 'বাঁহী' ১১শ বছৰ, ৩য় সংখ্যা, আৰাঢ় ১৮৪৩ শক

—ন-যুগ—

বিমুখ

'কোন আছে ? মাতক ওলাই
বিচাৰি আশ্রয় গৃহস্থৰ
ওবে দিন বাটকুৰি বাই,
সন্ধিয়ায়ো আনিছে খেদাই,
নাই মোৰ কেওঁ চিনা-জনা,
'ঘৰত নাই নে কোনো জনা ?—
আজীবত সকলো গহীন,
গছ-বন বতাহে কোৱায়,

সাজব বিপন্ন অতিথিক ;
আহি পালো অচিন পথিক ।
পৰিছোহি হাবাথৰি থাই ;
হৰ খোজো গৃহস্থ-আশ্রিত ;
দেখোঁতেই আজি অনাদৃত !
ক'তা ? নাই একো সমিধান
মেঘত বিজুলী নৃত্যমান ।
বৰষুণো আনে ওন্দোলাই ;—

পাৰিষ নে এডুধবি ঠাই
 —নহলে যে বিতাতে মৰণ ;—
 ‘অচিনাকি ক’ব বাটকরা ?—
 আহিলা মিছাতে আশা কৰি,—
 আন এঘৰত তুমি গই
 নকৰিবা অধিক সময়—
 সেইবাবে দিলোহি বিদায়,
 ‘যাব পাবো ? পাবো অৱশ্যই ;
 সঙ্কীৰ্ণ ই সমাজৰ ৰাজ্যে
 নাপালেও গৃহস্থৰ ছঁয়া,
 বাটৰ বুকৰ আছে মায়া,
 মৰিলেও ক্ষুদ্ৰ এটি শ্ৰোণী
 ‘তুমি মোক দিলাহি বিদায় !
 নোহোৱা নে ছাত্ৰ-জীৱনৰ
 প্ৰবাসত পঢ়োতে নাছিলে
 ছয়ো আমি যাওঁ য’লে-ত’লে
 খুঁৱা নাই ছয়ো নি ছয়োকৈ
 ‘সেই চিৰলগৰী ‘মোহন’ ?—
 অতদিন লগত ফুৰিও
 পৰিছে নে মনত তাহানি
 আজি এই নতুন পুৰণি
 আলো আৰু আন্ধাৰ দুইবো

অতিথিক ধৰিব যোগান ?
 চাই-চিতি দিয়া সমিধান ।’
 ঠাই তুমি নাপাবা ইয়াত ;
 লেঠা মোৰ আছে অসংখ্যাত ।
 পাব পাবা বিচাৰি আশ্ৰয় ;
 আন্ধাবে ছাটিছে দশোদিক,
 যাব পাবা, অচিন পথিক ।’
 তেওঁ’ বিনে আছা ৰাধা কাৰ ?
 মুকলি স্বৰাজ্য বিধাতাৰ ।
 আছে সদা প্ৰকৃতিৰ দয়া ;
 সেয়ে মোক আশ্ৰয় যাচিব ;
 হানি-বিঘ্নি কাৰ নো ঘটিব ?
 মই লব নোৱাৰো অথন ;—
 তুমি মোৰ লগৰী ‘বতন’ ?
 আমি ছয়ো লগা নলে-গলে ?
 ভবিষ্যৰ কত কথা পাতি !
 কত দিন মৰলই মাতি ?’
 ‘সেয়ে, মাথো অলপৰ ভিন্ ;
 সেইদেখি হেৰুৱালা চিন ।
 কথা পতা সকলো কাহিনী ?—
 ছয়োটিবে ধীৰ সমাবেশ ;
 মনমোহা মুকলি আবেশ ।

পৰিছে নে মনত তেতিয়া
 ভাবিছিলো আমি দুইজনে
 বিলাসৰ কোমল কোলাত
 তথাপিও নেওচি হঠাত
 জগতৰ হকে সেইদিনা
 কইছিল। তুমিও সিদৰে
 সুখী-দুখী সন্মুখ সমানে
 'দুখীয়াহে দেৱতাৰ দূত'
 অভিমান অতি অযুগত,
 কৰ্তব্যত লাগি কাচি-পাৰি
 'কল্পনাৰ সেই ভেকোভাও —
 সংসাৰৰ চাকত সোমাই
 বাটকরা ছাঁয়া নাই যাৰ
 এই বন্ধা দেখিলো তোমাৰ !—
 কৰিবৰ কাৰণেও তুমি
 'সমাজত তোমাৰ আসন
 কৰিব পাৰিবা সেইদেখি
 আকাশ কুসুম মানসৰ
 'গোহ ভীম' লাগে উদ্দেশ্যৰ,
 —হাতে-কামে-লগা জনে মাথো
 'ঐশ্বৰ্য্য-মদত মত্ত হই
 সকলোতে সেই ফিৰিঙতি !—

চিন্তা নানা সমাজৰ হিত ?
 উদ্ধাৰিম সমাজ পতিত ।
 জন্ম ললে গৌতম ধৰাত ;
 ধন-সোণ দৌলত অপাৰ,
 সমৰ্পিলে সকলো সম্ভাৰ ।
 নেওচিবা বংশ-অভিমান,
 বাঁটি দিবা শক্তি যিমান ;
 এই বুলি হল। প্রতিশ্রুত :-
 পাবামানে কামকে কৰিবা,
 সমাজৰ উন্নতি গঢ়িবা ।—
 মিছা তাৰ কপটাভিনয় ;
 সকলো আদৰ্শ পালে লয় ?
 তাৰ বাবে ঘৰৰ দুৱাৰ
 'দামোদৰ অতিথি' বিমুখ
 নহল। অকণো পৰাডুখ ?
 আন দহজনৰ ওপৰ,
 বহু কাম দান-ধৰমৰ ।
 সাজি লাভ নাই জীৱনৰ ;
 যাতে কেৱে নোৱাৰে ভাঙি
 সমাজৰ উন্নতি সাধিব ।
 নিনিন্দিবা দুখীয়া-নিহলা ;
 ভাগ্যে কৰে নিহলা-অচলা

তোমা'দবে আছে বহুজন . মন্ত্র যাব 'উন্নতি সাধন'—
 কিন্তু নিজে নকবে যতন, উপদেশ মাথো যাব সাব ;
 বহুকণী কপটীয়া তেওঁ— এয়ে জানো লক্ষ্য সভ্যতার ?
 'কিয় যাক এই মুখা পিঙ্কি আহি মোক ছলিলা, 'মোহন ?'—
 'মুখা পিঙ্কি ? মুখা পিঙ্কা নাই, এয়ে মোব প্রকৃত জীরন ।
 অহা হলে চিনাকি বেশেবে কত বঙ কত সমাদবে,
 ললা হয় স্নেহ-প্ৰীতিভবে অতিথিব সকলো সম্ভেদ ;
 কিন্তু আজি 'অচিনাকি' বাবে ছুরাবত—'প্রবেশ নিষেধ ।'
 'চো-মুখা তুমি হে পিঙ্কিছা, এই মুখা ভাগির এদিন ;
 চাব তুমি জানিলে দেখিবা আহিব লাগিছে সেই দিন ।
 সমাজব ভেম-অভিমান, ভাগি পাছে হব ধান্‌বান্ ;
 বিশ্ব-ভ্রাতৃভাবব সম্মান হব, চাবা বাজিব উকলি ;
 শুনি পাবা মাজনিশাতেই পবিত্র দিনব ফেঁছজালি ।
 'মানুহকে মানুহে ঘিণাওঁ ?— সেই কাল কিমান দূরত—
 তুণ তক পশু পখী নব স্নিগ্ধবহি একেটি সুবত ?
 কেতিয়া দেখিম বর্তমান বিধাতাব ককণা-নিশান
 সকলোবে ওপবে সমান ?— কেতিয়া দেখিম অবিবাম
 ভ্রাতৃ-ভাব স্থাপিত সরাতে, —'ভাই' বুলি নিজে পমি যাম ?
 'স্বার্থপব সমাজত থাকি প্রকৃতিব নিয়ম পাহবো !
 স্নেহ-দয়া সকলো কামতে স্বার্থ-হাত সাবিব নোরাবো ।
 বন্ধু বুলি জানি এতিয়াই বন্দী-বেটী দিবাছি যতাই ;
 কিন্তু আজি আশা কবা নাই সেই স্নেহ তোমাব হাতত ;

আজি মই বিমুখ অতিথি
 'বহুদিন তোমাব ঘৰত
 লভিছিলো, কিন্তু অতিথিব
 আছে কিন্তু আন বহুজন—
 শুদ্ধচিত্তে কবির যতন—
 তোমাব যে ইমান সম্পদ,
 'যাক আজি অশিক্ষিত বুলি
 তোমাতোকে' তেওঁহে ওপৰ,—
 হব পাবা ঐশ্বৰ্য্য-বলত
 কিন্তু দয়া-স্নেহেবে প্ৰাণত
 সেই হেতু এবিছে পথিকে
 'নব তুমি, নবব চিনাকি
 হাজাৰো কবিবা বল বায়,
 'ডাঙৰ মাজুহ' হব খুজি
 'মানৱত্ব' শেষ লক্ষ্য বুজি
 দেখা পাবা জগত-যজ্ঞৰ
 'বৰষুণ আহিছে গৰজি,
 তোমাব ঘৰত আজি থকা
 যাওঁ মই থবধৰ কবি,
 সত্যতাৰ মিছা ভাও ধৰি
 কেতিয়াবা মনত পেলাবা—

তোমাব ই নঙলা-মূৰত ।
 দাস-দাসী গৃহস্থী যতন
 সেৱা আজি দেখিলো খলন ।
 অতিথিক ভাবি 'নাবায়ণ'
 পথিকৰ ডাতে হে আশ্ৰয় ;
 সিও কোনো কামৰ নহয় ।
 অহঙ্কাৰে' কৰা গৰিহণা,
 চাবা নিজে কৰি বিবেচনা ।
 ধনী, তুমি সন্মানে শিৰত,
 মানৱত্ব নহল বিকাশ ;
 নিৰাশাব তপত নিশ্বাস ।
 দিব লাগে বিশ্ব-সংসাৰত ;
 ঠাই তাৰ নাই ওপৰত ।
 কিয় মৰা অনাহক যুজি ?
 সি গুণব হোৱা অধিকাৰী ;
 তুমিয়েই প্ৰধান পূজাৰী ।—
 তমোময় গোটেই আকাশ !—
 ভাই, মোৰ নাই অভিসাৰ ।
 এই কথা বাখিবা সামৰি—
 নিদি দান-দয়ালই পিঠি
 সন্ধিয়াৰ বিমুখ অতিথি ।'

ঘোৰ গাঁও

আজি এই যৌৱনৰ শেৱালি বনত পৰি
 সুশীতল শেতেলিখনিত,
 বনৰ ছায়াৰ দৰে কত স্মৃতি আহে যায়
 মনৰ মাজত মোৰ, কত অশ্রু-আনন্দজনিত !
 কৰাবকদৌয়া ! এই সক গাঁওখনি মোৰ,
 ব্ৰহ্মাণ্ডৰ ক্ষুদ্ৰ ডাঙৰণ ;
 ইয়াতে শৈশৱ লীলা, ইয়াতে এদিন মোৰ
 কোনোবা শবত বাতি, যৌৱনৰ ধীৰ জাগৰণ !
 ছুটি চকু মেলিয়েই ইয়াতে পোনতে দেখোঁ
 বিনন্দীয়া সৃষ্টিৰ পোহৰ ;
 ইয়াতে পোনতে ভাগে আবেগৰ মূৰ মোৰ—
 মোৰ আই, বাই, ভনী সকলোটি কেনে হেঁপাহৰ !
 লগৰ লগবী স'তে ইয়াতেই পোনতেই
 হইছিল হিয়া দিয়া-দিই,
 বুকুৰ বঙাহে স'তে ডিঙিত সাবটি ধৰি
 ছায়, কত চেনেহেৰে হইছিল কথা কোৱা-কুই !
 গুহৰ জাবত থই গাব 'ছকঠীয়া'খনি
 মেজি-খৰি গোটালো কতনা ;
 পথাৰে পথাৰে লৰি গক-যুজ চাই চাই
 কত বঙ্ লভিছিলো, নাই আক আজি সেই দিনা !

সক গাঁওখনি । তোক কত ভাল পাইছিলো !
 ভাল পাও আজি শতবার ;
 মোব জন্ম-জন্মান্তব' কত স্মৃতি আজিও যে
 কত যে যতন কবি আছে লই, যেন আপোনার !
 সেই যে অযুত কথা, মোব হৃদি-শোণিতেবে
 ধুই ধুই নতুন নিতউ,
 নতুন সি জোন-বেলি, নতুন সি গছ-লতা,
 সেই সকলোকে লই ন মোব শৈশৱ আকউ !
 গহীন দিখউ নাই আজিও বইছে ধীবে,—
 কত দিন গইছে উকলি !
 মোব কত লগবীৰ চিত্তাব জুইবে হাৱ
 এদিন ইয়াৰ পাব হই গল ধুঁৱলি-কুঁৱলী !
 সেই গাঁও, সেই দিন, গল আজি সকলোটি
 একেলগে সকলো হেৰাল ;
 আগৰ সকলো আছে, তথাপিও কিবা যেন
 কাঁহ পৰি জীণ যোৱা, সকলোটি নিমাত নিতাল !
 ভাওনা-সবাহ পাতি ডেকা-লৰা সকলোটি
 জুমে জুমে হুফুবে বাটত,
 চাপিলে বিহব কাষ গাঁৱৰ গাভৰু-ডেকা
 নহয় পুনৰ কিয় মডলীয়া ঢোলৰ মাতত ?
 বিশ্বৰ সৌন্দৰ্য্য-খনি । জন্মভূমি, তই মাথো
 এচমকা ব্ৰহ্মাণ্ডৰ হিয়া ;

ওলায় চকুলো মোৰ, দেখিলে আগত ভোৰ
 বুকুৰ সৌৰভ যত কাল আহি কাটি লই যোৱা ।
 আগৰ নিচিনাকই গঞাৰ মাজত আক
 নাই সেই বান্ধু সমাজৰ,
 মিলাপ্ৰীতি-একতাৰ জকা মাত্ৰ অৱশেষ—
 কুৰ্চুট-কপট মাথো সকলোৰে বজা হৃদয়ৰ ।
 জাতীয় উছৱ আদি কোনো বঙ-ধেমালিতে
 নাই প্ৰাণ আগৰ সিদৰে,
 ধনকে মাথোন চিনি মৰম নিচিনা হল,
 ধনেই কেৱল হল দয়া-স্নেহ মূলভে সৱাবে ।
 ভাৰ লগে লগে হায় দাবিঅ্যট বিকিছেহি—
 খাবলই বহুৰ জোবাই
 নাটে দেখি, লাহে লাহে এঘৰ-দুঘৰ কই
 উঠি গই গঞালোক ফুৰিছেগে' অনাই-বনাই ।
 হয়তো দুদিন পাছে এই গাঁও, এই বাৰী,
 গুচি হব নতুন পাতনি ;
 তেতিয়া, তেতিয়া মোৰ এই গাঁও, এই স্বপ্ন,
 হব নে কি সচাকৈয়ে সকলোটি এখানি-এৱানি ।
 চেনেহৰ গাঁও মোৰ ! যদি' দুদিনীয়া হই
 বছদিন আছো প্ৰবশুৱা,
 ব্ৰহ্মাণ্ডত চালি-জাবি ক'তো হলে পোৱা নাই
 এদিনৰ কাৰণেও, সবলতা আজি তেনেকুৱা ।

জগতৰ চাবিকালে উন্নতিৰ উঠি চট
 দিছে আহি যিমান ধুৱাই,
 সিমানে আঁতৰি যায় এই হেঁপাহৰ ধন ।—
 কোনে পুহু আনি তাক দিব মোক ওচৰ চপাই ?
 ‘আই’ বুলি, ‘ভাই’ বুলি, ‘ককাই’ ‘দেউতা’ বুলি
 সকলোৰে ডিঙিত ওলমি
 যিবা সবলতা শিক্ষা কৰিছিলো তাহানিয়ে,
 তেঁওৰ বুকুৰেই ৰাক্ষ, সবগৰ মৰমত পমি ;
 সেই শিক্ষা আদি মোৰ, সেই শিক্ষাতেই শেষ,
 সেই শিক্ষা সৱাবে শিবত ;
 সত্যতাৰ মুখা পিন্ধি মাহুহক ভুৱা দিয়া
 জগতৰ মিছা শিক্ষা থক তাৰ চৰণ তলত ।
 আৰু এশবাব ক’ম, এশবাব পাম ভাল
 তোক মোৰ চেনেহৰ গাঁও ।
 জনমে জনমে মোক তোৰ সবলতা সানি
 দে এই ছুকুত, জগতক প্ৰাণ ভৰি চাওঁ ।

অন্ধ গায়ক

কি গীত গাইছা, কবি ?

ওপাঙি ফুৰিছে দৃষ্টিত তোমাৰ কোন নন্দনৰ ছবি ?

কোন অলকাৰ তীব্র আলোকত, কপৰ জালৰ কিনো মাদকত

দৃষ্টি পৰিল ভাগি ?

অকপ কপৰ নতুন বাণত সেইহে উঠিল দৃষ্টিৰ আগত

নতুন সৃষ্টি জাগি !

কোন নো সুন্দৰীৰ

স্পৰ্শত জাগিল পৰশ-মণি দৃষ্টি তোমাৰ স্থিৰ !

সাস্ত ধৰাৰ সসীম কপৰ নউ দেখোঁতে নতুন পোহৰ

জপাই ধৰিলে চকু,

সেই যে ভাবত উগুলা-খুগুলা, চউৱে চউৱে কৰি বিয়াকুল

ভাঙিব খুজিছে বুকু !

কি গীত গাইছা কবি ?

তোমাৰ গীতত অযুতে অযুতে কোন আকাশত অলসত ফুটে

দীপ্ত জাৰকা-বৰি ?

উফৰি ফুৰিছে তাৰে অগ্নিকণা, কৰিছে বচনা শত দিব্যাকনা

উৰ্বশী বিয়াকুল,

ধৰাত ফুলাব খুজিছা নে তুমি তাৰেই অগ্নিফুল ?

তোমাৰ উদাস গীত ।

তুমি কোন হেবা, মৰ্ত্যৰ নায়ক ? তুমিনে কোনোবা স্বৰ্গৰ গায়ক,

নামিছাহি পৃথিবীত ?

বুজা নাই ছন্দ তোমাৰ গানৰ, বুজা নাই তুমি গাইছা প্ৰাণৰ
কিবা কথা, ভোক-শোক ;

স্বৰ্গৰ বাতৰি মৰ্ত্যৰ ভাষাৰে ভাঙি কই যোৱা মোক ।
তুমি নো গাইছা কি বা আগমনী ? নৱ অতিথিৰ নতুন জ্ঞাননী
আহিছা নে তুমি লই,—

কৰমাত নৱ বসন্ত জাগিছে, নৱ সত্যযুগ আহিব লাগিছে—
তাৰে কথা ভাব বই ?

নতুৱা গাইছা—ধৰ্ম্ম-উদাৰতা, ভাট-ভাই ভাব, বিশ্ব-স্বাধীনতা
জগত আহিছে বেৰি ;

স্বৰ্গদূত তুমি, দেৱ-আজ্ঞা লই উদাস গীতেৰে আহি দিছা কই
আগলি বাতৰি ফেৰি ?

নতু, কোন তুমি পৱিত্ৰ আত্মা, স্নেহ-কুমলীয়া বুকু ;

মৰম হুবুজা নিছলা সংসাৰ দেখি জাপ গল চকু ?—

তোমাৰ গীতটি ইমান উতলা ! উঠিছে নে তাত শত শকুন্তলা
বিবহত দক্ষ হই ;

যক্ষৰ বিবহ-ছন্দ হিয়া ভৰি তোমাৰ গীতত উঠিছে গুমৰি
আকাশ কঁপাই থই ?

নতুবা দিছা নে শত বিধৱাৰ 'একেটি পুত্ৰ'ৰ বিবহ বেজাৰ
তোমাৰ গীতত বান্ধি ;

সেই হে তোমাৰ হৃদয়-বেণুটি ফুৰে চিৰকাল কান্দি ?

নহলে নো তুমি কি গীত গাইছা, কি অনুভাৱৰ কথা ;

মানুহ বঙহে মানুহ মঙহ খোৱা দেখি লাগে বেথা ?

তাকে দেখিয়ে নে হিয়া ফাটি-ছিটি উঠিছে উথলি সকল গীতি,

আবেগত কঁপে বুক,

অনন্ত কথিব বাগবি তোমার জাপ গল ছুটি চকু ?

হে গায়ক, হেবা অন্ধ !

অকপৰ তীব্র কপ-অঞ্নেবে পূর্ণ অনন্তৰ বন্ধ ।

বিশ্বৰ হীনতা জোকাৰি পেলোৱা, নৱ শ্রীতি-ফুল হিয়াত ফুলোৱা

বাজে কি বা ঐক্য তান ।

ফুটো ফুটো আজি কি বা দিব্য দৃষ্টি,

তোমাৰ গীতত জাগে নৱ সৃষ্টি, নৱ পাতনিৰ গান ।

গুৱাহাটী, মাৰ্চ, ১৯২৫ : প্রকাশিত 'বাঁহী', ১৫ শ বছৰ, ২য় সংখ্যা ; জ্যেষ্ঠ, ১৮৪৭ শক

—সাধনা—

অভিমান

সোণটিয়ে মুখেৰে নামাতে, সোণটিয়ে কথাও নাপাতে ;—

সোণটিক কোনে কি কবিলে ?

মুখখনি সোণটিৰ হাঁহিখিনি জোনটিৰ

আহি ক'ব মেঘে আবৰিলে !

মু'খনিৰ মিঠা মিঠা হাঁহি, ডিঙিটিৰ আধাফুটা বাঁহী

সোণটিৰ আজি কেনি গল !

ফুৰে চকু পোনোৱাই, মাতিলেহে ঘূৰি চায়,

সোণটিৰ আজি কিনো হল ?

গৌরন-জোনাকে মোৰ ঘৰি থাকোঁতে মউ, ছখৰ আঁউসী যদি আহি
 ঢাকে মোৰ সুখ-ছখিনি ;
 কোনো বাক তেতিয়ানো মাধুৰীৰ খেসি ঢট্ট, গুচাবহি গল্পনাত ভাহি
 সৌন্দৰ্য্যৰ পিয়াহ একণি ?
 চেপিমৰা অমিয়াৰ ওঁঠটুটি ফালি বই, বাগৰি আহোঁতে মিঠা হাঁহি
 তাতে যদি নাইকিয়া হয় ;
 কি মতে নো যাব মাৰ পৰাগত বই বই, বজা সেই অতৃপ্তিৰ বাঁহী ?
 ক'ত জুৰ পৰিব হৃদয় ?
 সুদীঘল বিবহৰ উছৰৰ মধু-নিশা প্ৰতীকাত থাকি উদ্ভাগণে
 শুনা যদি যায় ফেঁছজালি,
 কেনেকই দিঠ পৰ সেই নিদাকণ উষা, সহে এনে আশা-নিবাশাৰে
 পোহৰৰ কপট পেমালি ?
 এইদৰে জীৱনত সৌন্দৰ্য্যৰ আবাধনা শেষ হ'লে হঠাতে এদিন,
 ভাগি গলে সৌন্দৰ্য্যৰ মোহ,
 কোনো বাক নিচুকাৰ জীৱন-ভুবন জিনা, নিকৰণ নিবাশাৰ বীণ ?
 ক'ত মই পাতি বম বোহ ?
 বাৰ-পাচি বেজাবৰ গধুৰ বোজাটি মোৰ তুলি লই মূৰ ওপৰত
 বাটচাই বম শেষ দিন ;
 জীৱন পেলাব ঢাকি আহি অন্ধকাৰ ঘোৰ, মাৰযাম তাৰেই বুকত
 ৰাজি বব একেখনি বীণ !

আগমনি

আজি এই যৌৱনৰ ৰীণৰ তাঁৰৰ মাৰ যায় ললিত বাগিনী!—
 গোৱাঁ হেৰা আজি সমস্বৰে নৱ গায়কৰ আগমনি ।
 কোমল বীণত মোৰ বাজিছিল নিতে ৰোহ-পেঁচ ঠেঁহ অভিমান ;
 গোৱাঁ কবি, চকুলো স্বৰূপে গলি যক তুয়াৰ পাষণ ।
 মোৰ সকল গীত শুনি কাৰাবাৰ চকুপানী ছগালে বাগৰে ?
 সুখ-বদালিবে কৰা তাকে মুকুতাৰ মালাধাৰি দৰে ।
 মোৰ বনবীয়া শোকে হিয়া খুন্দিয়াই ভাঙি দিলে প্ৰতিমা সোণৰ
 নৱ গীতে দেখুৱক তাকে, সেই ধূলি আশিস্ স্বৰ্গৰ ।
 যৌৱন-মদিৰা পান কৰি আসনত বহুৱালো কিবা প্ৰলোভন ?
 গোৱা কবি, পাপ গুচি হক কৰুণাৰ পুত পৰশন ।
 এহাতে চকুলো টুকি গোৱা কিবা গীত যদি মোৰ বল আধকৰা
 হক সিও এনে সুখ-স্মৃতি, যেন এটি চুমা আধাখোৱ
 লোকৰ দুখত দুখী মোৰ ই ৰীণত মাথো দুখ, মাথো অনাটন
 উপচি পৰক তেনে এৱে ধন-ধাতু, সুখ সনাতন ।
 মোৰ গীত শুনি যদি কোনোবা প্ৰাণত সুখ-স্বপ্ন জাগিছে দেশৰ,
 উখলক নবীন সঙ্গীত ; হক সেয়ে সত্য দিঠকৰ !
 গোপন ৰাজ্যৰপৰা চিৰ বসন্তৰ আনিছিলো আগলি বাতৰি
 যদি সিটি পত্ৰ-পুষ্পহীন ই গীতত উঠক মুঞ্জৰি ।
 মই মাথো যৌৱনৰ গোপন-কুঞ্জত ৰীণখনি বাখিলো সামৰি ;
 গোৱা কবি, নতুন সুৰেৰে, অপূৰণ যত, পূৰ কৰি ।

—বিবহ—

সন্ধিয়া

দিনৰ জেউতি ফেৰি লাহে লাহে পাতলিল,
পছিমদি দিলে ভাটি ছপৰ অকণ ;
জিবণীয়া ছুটি এটি ছাঁয়াৰ কিৰণ মাথো
আকাশত আছে বই ;—সন্ধিয়া নকণ
যেতিয়া নামিব ধৰা, আহিব ধীবেবে নামি
ধাই হই ধৰণীক নিচুকাবলই ।
উপিনে জগতে পাতে দুখৰ ককণ মেল,
মৌন হই চায় বই ইটিয়ে সিটিক ;
লৌৰালপা সুকযৰ জিলিঙনি এটি নামি
শেষ এটি আলিঙ্গন যাচে প্রকৃতিক ;
সেই আলিঙ্গনো যেন তাতে পৰি মৰি যায়
সন্ধিয়াৰ ছাঁয়া এটি আদৰিবলই ॥
আছিল ডাৱৰ-বাশি, লাহে লাহে পেলালেহি
প্রকৃতিৰ চউপাশে প্রভাৱ বিস্তাৰি,
তেজগোৰা বেলিটিয়ে সকলো ডাৱৰ যেন
সোণালি স্মৃতিৰে স'তে পেলালে সাঙুৰি ;—
টিক যেন অস্তবত অতীত স্মৃতিৰে গঁথা
বিবাদৰ মউসনা কৰিব কল্পনা ।
ইফালে ধৰাত নাচে পৱিত্ৰ জলত পৰি
টলবল মতলীয়া জীৱন্ত ছবিটি,

সন্ধিয়া বতাহ লাগি কঁপি উঠা চউবোৰ
 তাকে লই কৰে কত সাবটা-সাবটি !
 গিৰি পৰ্বতে শিৰে কিবৎ-ভৰণ পিন্ধে,
 সমীৰে আনিছে গোক পৱিত্ৰতা সনা ॥
 বৰিৰ ছায়াটি গই দীঘলীয়া হই হই
 সবগ মৰত কোৰা স্তম্ভটি বচিলে ;
 প্ৰকৃত প্লেগৰ বাবে এয়েই সোণাশি সেতু—
 তাকে যেন জগতক আঁকি দেখুৱালে ।
 সেই সেতুৱে'দ পাছে লাহে লাহে আহে নামি
 কত ছায়া যায় নতু সপোন-কুঁৱনী ।
 যেতিয়া পৰিল নামি আকাশৰ দেৱকন্যা,
 কুমুম-বেণুৰে সজা সেতু উভি গল ;
 সন্ধ্যাচলে আঁৰ কৰি চাকিলে এফাল বেগি,
 পশু-পখী মাত মৰি নিজঞ্জাল হল ।
 সন্ধিয়াৰ ডা-শজা আৰতি পৰিল কঁপি,
 কবিতা বিবহ-বেথা উঠিল গুমৰি ॥
 কত দিন গল হয় ! চিৰিপঞ্চমীৰ দিনা
 উটুৱালো বীণাপাণি প্ৰতিমা ইদৰে ;
 কত বঙ্ লভিছিলো গোসানী উটাই আহি
 চাই চাই মাৰ যোৱা বেলিটি পানীৰে —
 নাভাবি এবাৰো হয় কালৰ চকৰি ঘূৰি
 লাগিৰ প্ৰতিমা মোৰো দিৰ বিসৰ্জন ।

এতিয়া বুঝিল বহি, হিয়াৰ শোণিত সানি
লুইতৰ বুকুখনি তেজৰে বুঝিলে ;
ডুৰিল ডাহানি সেই গোসানী প্ৰতিমাখনি—
চেনেহী প্ৰতিমা মোৰ লগতে ডুৰিলে !
তিনিও গোসানী ডুৰি জীৱন কৰিলে নিঃশ্ব,
কোনে চায় আজি মোৰ হিয়াৰ যাতন ॥
আশা-পাল তুলি মোৰ তুলুঙা জীৱন-নাও
কতনো ফুৰিম লই আকাশ-তলত !
কত আলো কত ছায়া আহি কোলা-কুলি কৰে !
তাৰে স্মৃতি বান্ধি লই ফুৰিছো বুকত ।
এতিয়া জোনৰ আলো, এতিয়া তিমিৰ মহা,
ঘনে ঘনে আহি মোক কৰিছে বৰণ ।
ক'ত বা আশ্ৰয়-ঘাট তাতে যে চপাম ভৰী ?
ক'ৰ সোতে নাও মোৰ নিব আশুৱাই ?
সেই বাবে কত দিন কত বাৰ খাটিছিলো—
'প্ৰাণৰ দেৱতা ! নাও দিয়াহি বুৰাই ।
এই মহা অন্ধকাৰ- সাগৰত আপ দিওঁ
নপৰে মুখত যদি বেলিৰ কিৰণ ।'
কিন্তু হায়, আজি' দৰে জোনক সাৰথি কৰি
আকাশত উঠে জ্বলি দেৱৰ সলিলা ;
আন্ধাৰ-জলধি মোৰ জোনাকেৰে শুকুৱাই
কতনো বাৰণ মোক কৰিবা দেৱতা ?

কত বা বুজনি দিবা— 'বেলিৰ পোহৰ বিনে
 আছে শাস্তি-কমণ্ডলু জোনৰ পোহৰ !
 'নোৱাৰে বুবিব ববি, আনফালে জগত্তৰ
 পৰকাশে মাথোঁ তাৰ জ্যোতিৰ্ময় বেথা ;
 প্ৰেমৰ প্ৰথম সূৰ্য্য থাকিলে ই জীৱনত,
 হৃদয়ত প্ৰতিবিস্ম চন্দ্ৰ দিয়ে দেখা ।
 ছয়োটিৰে অন্তৰ্ভূত জগত সুখৰ হয়,—
 বেলিতোকৈ 'সুশীতল চন্দ্ৰ বিবহৰ ॥'
 সেইহে আজিও বহি সন্ধিয়া আকাশ' তলে
 প্ৰকৃতি' বীণৰ সুৰে' বাগিনী মলাই,
 যত গিৰি-পৰ্বতে ফুলে ফুলে পাতে পাতে,
 ককণ সঙ্গীত মোৰ দিছোঁহি ঝলাই ;
 তিমিবৰ অঙ্গে অঙ্গে হিয়াৰ কবিতা মোৰো
 ভৰি উঠে পূৰ হই সন্ধিয়া-বায়ুৰে ।
 হৃদয়-পটত মোৰ তেতিয়া নীৰলে ছলে
 শীতল আলোক ঢালি তৰা দিপ্লিপ্ ;
 হিয়াৰ উন্মাদবাশি লাহে লাহে কৰি জুব
 ছলি উঠে সুশীতল জোনাকী-প্ৰদীপ ।
 গছে-পাতে নৈয়ে-বিলে স্মৃতিৰ মুকুতা ছলে—
 হিয়া মোৰ পূৰ্ণ আজি তাৰে হে মায়াৰে ॥

বৰাগী

আজি ই নৌৱৰ পুৱা, বসন্ত' শেষত,
 তোমাৰ যাত্ৰাৰ সীমা কোন বা দেশত—
 শ্বিত্ত তোমাৰ কেনে শোভিছে কনক
 কত ভাব-পখিলাই তৰুণ প্ৰাণক
 চুচুক-চামাককই থমকি-থমকি .
 কিহৰ বাসনা বাক অসিছে টিমিকি
 ইয়াতেই যৌৱনৰ কুঞ্জ-কাননৰ
 গাঁথিছিলো পুষ্পহাৰ অতি আদৰৰ
 এই কুঞ্জ-ভৱনৰ সিংহদ্বাৰ এৰি
 বিমুখ প্ৰাণেৰে বাক যাবাগে' আঁতৰি,
 গাঁথিছিলো মালাধাৰি, আধা-গঁথা হই
 হৃদয়ৰ যত গান—এটি-এটিকই
 নিকুঞ্জ-কালিকা মোৰ হল অন্তৰ্দ্ধান
 জঁয় পৰি গল মোৰ নিকুঞ্জ-বয়ান
 তথাপিও যৌৱনৰ এই মালাধাৰি .
 আছে ধৰি, কাৰ কণ্ঠে দিমগই আঁৰি
 পাতেপতি সনা তাত মাধৱীৰ
 যৌৱনৰ নিজাহীন কত বজনীৰ
 জীৱনৰ বসন্তৰ আৰু যত ভাব
 আছে তাত আৰু কত গীতৰ প্ৰভাৱ

মোহন উদাসী ।
 আপোন-প্ৰবাসী ?
 কিবৰণ-পাণ্ডৰি,
 ধৰিছে আগুৰি !
 যোৱা বই বই—
 এই ফাললই ?
 হই মালাকৰ
 প্ৰাণ-বসন্তৰ;
 কিয়বা উলটি
 প্ৰাণৰ অতিথি ?
 মাটিত পৰিল,
 হিয়াতে হৰিল ;
 ফুলাম মায়াত,
 বিবহ-ছাঁয়াত ।
 কেঁপনি হাতেৰে
 মৰম-মাতেৰে ?
 বলিয়া বাসনা,
 নিঠুৰ কামনা ।
 উগল-খুগল—
 হই বিয়াকুল !

এই মোব মালাধারি কাব যেন মই	পিঙ্কাওঁ গলত—
রিয়াকুল আজি মই এই ভাব লই	প্রাণব কানত ।
ধিত দিলা তুমি আহি সোণালি পুরাব	সিংহ-ছুরাবত ;
তৰুণ উদাসী মোব !—বহাঁহি হিয়াব	ফুল আসনত ।
এই মোব চিন্তা-মালা অতি যতনেবে	তোমাকে পিঙ্কাম,
উন্মাদ বাসনা মোবো বসন্ত-রায়ুব	লগতে উটাম ।
তোমাব হিয়াত আছে মহা শাস্তিময়	সাধনা-আশ্রম,
জাতেই বাগবি পবি স্বৰ্গ-সুখ মই	লভিম পবম ।
সিদেখি তোমাব আজি লগতে ওলালো	সকলো তিয়াগি ;
তোমাকে পিঙ্কাই মালা ময়ো আজি হলো	বসন্ত-ববাগী ।

বচিত্র, গুৱাহাটী, মার্চ, ১৯২০ : প্রকাশিত 'বাহী', ১৪শ বছর, ২য় সংখ্যা ; জ্যেষ্ঠ, ১৮৪৬ শক

মৰিশালি

গৰখীয়া হেবা তুমি	অকণি আঁতৰি যোৱা,
নিদিবা ইয়াত ছটি ভবি :	
তুমি তো নাজানা হেবা,-	কিয় মোব এনেকুৱা
সুপৱিত ই ঠাইডুখৰি !	
আঁহত জুপিব স'তে	বাঁহৰ তলতে হেবা,
মাথো এই এচমকা ঠাই,	
বাবিষাব ৰানপানী	আহি যতনেবে তাক
লই যায় বছৰি ধুৱাই ।	

বাৰ মাহ কত শশ্বে কত ভাৱে থাকে ঢকা
নৈব এই ওপৰ গড়াটি,
উদ্ভাতে নিদ্রিত মোৰ প্ৰথমৰ প্ৰণয়ৰ
কত শত অতীত স্মৃতি !
পৱিত্ৰ ঠাইৰ কাষে পানী অনা ঘাটটিয়ে
সদায়েই সন্ধিয়া বেলিকা,
কাষত কলহ স'তে দেখো কত গাভৰুক
তিনি সন্ধিয়াৰ চঁকামকা !
এই মৰিশালিটিৰ কাষৰ বাটটিয়ে
কত দিন এনে সময়তে,
আছিলেই দেখা পাওঁ বিজুলীৰ সোত বয়,—
কাক বাক দেখি নিলগতে !
এইখিনিতেই হয় হুইছিল কত দিন
ছুইটিৰ গোপন মিলন,
ইয়াৰ কাষতে দেহি, দিহৰ উককা কত
হুইছিল প্ৰীতি-আলাপন ।
হৃদয়ৰ পাৰ ভাঙি উঠা চেনেহৰ ঢল
বাকি দিওঁ বুলি যে একাবে
ভেঙেৰে মুখলৈ' চাই বহিছিলো কত দিন
মাথো ছটি অধৰৰ আশে !
মুখেৰে নামাতি একো, নখেৰে মাটিত লিখি
মৌনভাৱে তলমূৱা হুই,

সেন্দুবী দুগাল আক বঙচুরা দুটি ঠঠ
 যাচিছিল কিনোদবে বই ।
 এদিন ইয়াতে পুহু তেওঁবে সমাধি দেখি
 দেখিছিলো নিজ চকুবেই,
 প্রথম অন্তিম প্রেম আজিও মিলিত হেবা
 এই ঠাই, এই ঠাইতেই ॥
 পবিলে মনত মোব আজিও সি স্মৃতি, হিয়া
 অযাচিতে যায় ভাগি পাব ।—
 গবখীয়া হেবা, তুমি অকণি আঁতবি যোরা
 নিদিবা ইয়াত দুটি ভবি ।

বচিত, শিবসাগর, আগষ্ট ১৯২৬, প্রকাশিত 'বাহী' ১৭ নং বছর

—আবেগ—

উপহার

গাঁথিছো যতনে মই	মুকুতার এই আশ্রয়ধার ;
তোমাক অবপি দিম	হৃদয়ব ফুল উপহার ।
জোনাক নিশাত গাত	পরিছেহি কপালি বহণ ;
মরমতে পমি মোক	জোনাবায়ে কবিছে বরণ ।
নহা হলে নিশা-বাণী	মালা গঁথা নহলহেতেন ;
ছুববিব অশ্রু-জল	উভি যায় প্রভাতত যেন ।
এতিয়া শিশিব কণা	ছুববিত সদায় ভাহিব ;
শশীব চুমাটি লভি	বিবাদব হাঁহিটি মাঝিব ।

ভাবে ভিবিবিনিয়ে
 পুণ্য সলিলেবে ধুই
 মুকলি আকাশ আজি
 গাঁথিম মালাকে মোব
 মাজে মাজে চাম আক
 চাম ইনো পবাণত
 গুন্ গুন্ কবি যেরে
 হঠাতে সন্দেহ হয়
 তলমুরা হই মই
 লারগী ভাবব ভাষা
 বস্তিৰ পোহব চাই
 ময়ো হলো জোনাকত
 আববে ডারবে জোন,
 এইদবে সুধাকবে
 ভাবে আমোলতে আমি
 লাভ কবিছিলো তুয়ো
 সেই একে বামবাজ্য
 সেই একে ভিবরিব
 সেই একে আবেগব
 “তুলসীৰ তলে” আজি
 সেই একে শোভা আছে
 নাই মাথো তুমি আজি

হৃদয়ত মুকুতা ছলাব ;
 নন্দনৰ কুসুম ফুলাব ।—
 অকলই ফুলনি সোমাই
 তুমি গোরা গান এটি গাই ।
 হুমলীয়া জোনটিৰ ফালে,
 কিদৰে বা শান্তি সুধা ঢালে ।
 গাঁথো মালা তলমুরা হই,
 কোনে ঢালে শান্তি এনেকই !
 গুনিছিলো তোমাবো এদিন
 মগ্ন হই ভাবত প্রৱীণ ।
 মুগ্ধ হয় আজলী হৰিনী,
 দেখি সেই গুৱনী মুখ’নি ।
 আধা ঢাকে আকৌ ওলায় ;
 মবতক মাধুবী বিলায় ।
 পান কবি জোনাকী অমিয়া,
 প্রেম-সুখ শান্তি বিনন্দীয়া ।
 আজি সউ দূৰ নীলিমাত ;
 দেখোঁ আজি তৰাটিৰ গাত ।
 আলিঙ্গন ডাৱবে ডাৱবে ;
 সেইদৰে “মৃগপত্ৰ চৰে ।”
 জোনাকত ইন্দু-মালতীৰ,—
 এটি অঙ্গ পূৰ্ণা প্রকৃতিৰ ।

তোমার অন্তর সিঁটি
মোব হলে অন্তরত
প্রকৃতিভো মা'ব গল
মা'ব গল তা'বে স'তে
আজি এই জোনাকত
জিলিকিছে তা'বে স'তে
তা'বে মোবে মালাধারি
তোমার ডিঙিত আঁরি
কুসুম গলত এই
শেষ হলে মালাধারি
জীৱনব লীলা গলে
মালাধারি গাঁথা হব,
বাসনার যত ক্ষুধা,
তাতে মোব মা'ব যাব ;

আনে জানো বুঝেনে হুবুজে ;
তা'ব ধাব একোরে হুবুজে ।
কিয় এটি ছবি মিলনব,
এটি বেথা নিশা জোনাকব !—
নাচে বিশ্ব নয়ন-কোণত ;
সাঁচি খোঁরা মুক্তা নয়নত ;
গাঁথো মই পবম যতনে ;
দিম বুলি অতি বঙমনে ।
মুক্তামণি জিলিকি উঠিব ;
প্রাণে মোব জুবণি লভিব ।
মা'ব যাব মধুব জোনাক ;
বঙমনে পিক্কাম ভোমাক ।
আতমার অনন্ত পিপাসা,
এয়ে মাথো অস্তিম ভাবসা ।

বচিত্ত গুৱাহাটী, মার্চ, ১৯২০, প্রকাশিত 'বাহী' ১০ম বছর, ১০ম সংখ্যা ; মাঘ, ১৮৪০

মালা

পোনতে যিদিনা
মনত পবিল
নর বসন্ত -
পিক্কালেহি মালা

পিক্কালো তোমার মালা
কোনোবা ত্রিদিব রালা'
মহা আগমন হববে'
পুণ্য পরিভ্র পবশে' ;

সানিলে মোহিনী
 নবীন যৌৱন
 তোমাব ছুরাব
 ভাবিলো তাতেই
 হাঁহিলে চৌদিশে
 নাচিলা মোহন
 জোকাবি উঠিল
 মুগ্ধ যত্নে
 পিক্কালা সিদিনা
 পমিল সিদিনা
 বাজিল গোপনে
 উদাস প্রাণত
 দিঠকে-সপোনে
 দেখিলো আগত
 কত বসন্তই
 দিলে উপহার
 মাধৱী কত
 রিলালে প্রাণ-
 কত শাবদীয়
 উদগালে মোব
 গালো বহু গান
 উজাবিলো শত

অলস নয়ন-কোণে,
 লহব আকুল প্রাণে' ।
 খচিত স্বর্ণ-মণিকা ;
 লভিম শান্তি-কণিকা,
 বসন্ত, বিশ্ব উতলা,
 মূৰতি স্বর্ণ-পুতলা ।
 অমর ভেবী মৃদঙ্গ ;
 বিহগ কীট পতঙ্গ ॥—
 ভুবন-বিজয়ী মালা,
 মোব ই হৃদয়-জিলা ;
 জীৱন ভুবন জিনা
 প্রেমব সুরদী বীণা ।
 কত যে তবালি নিশা
 কত অল্পপমা উষা !
 স্মৃতি-অঞ্চল ভবাই
 কত ফুলব শবাই ;
 মৃদু চঞ্চল পরনে
 বাবতা উর্ক গগনে ;
 উতল ওবল হাঁহি'
 হিয়াব মোহন বাঁহী ;
 মিলন-বিবহ গঁথা
 হিয়াব হুসহ রেখা ।

সিদিনাবেপবা
নাচে টলবল্
চকুলোবে ধোরা
মিলন-কিৰণে
হাঁহি হাঁহি আহি
কত চন্দ্রমাই
শুইনেদি যেন
যায় অধবব
অকণ-আকুল
সুধাকৰে আহি
নীলিমা তলত
তাৰে আমোলত
পুরাতে বসন্ত-
নাচিলা মধুব
অকণ-বৰণা
পিঙ্কলা যেতিয়া,
তযু হেমহাব
পৰশ লাগিয়ে
বেণুটিত দিলো
সেইহে হবলা
তাৰে প্ৰতিধ্বনি
তাবা-শতদল

লাজুকী কমল পাহি
সলিলত স্নাহি ভাহি ;
প্ৰীতিৰ শেরালিখিনি
মচি দিয়ে চকুপানী ।
শাবদীয় পূৰ্ণিমা
সুসমা বৰিষে গাত !
এছাটি সমীৰ নামি
মাচি থোৱা সুধা চুমি ;
যত গিৰি-উপবন,
কৰে শাস্তি-বৰিষণ ;
নন্দন জগতখন,
প্ৰফুল্লিত তক-বন ;
বাগ, বিশ্ব উডলা !
মৃবতি স্বৰ্ণ-পুতলা !!—
তোমাৰ বিজয়ী মালা
শীতল শিশিৰ ঢলা ;
প্লাবিত কুসুম-বেণু,
উথলি উঠিল বেণু ;
তোমাৰে বাগিনী বান্ধি,
বেণুটি উঠিছে কান্দি ।
গগনে-পৱনে লাগি
আচম্বিতে উঠে জাগি ;

বিবহব যত
 নিদাঘ স্বকপে
 হৃদয়ৰ মোৰ
 তাৰে পুৰি পুৰি
 মিলনৰ পাছে
 সচকিত আজি
 যদিও প্রাণত
 সুতপ্ত সমীৰে,
 অলপতে হৃদি-
 টলবল ছায়া
 পিকোৱাৰ আগে
 প্রাণৰ জ্বৰণি
 যিদিনাই আহি
 সাত-সাগৰৰ
 যিদিনা তোমাৰে
 বচিলে সিদিনা
 তবাই তবাই,
 ডাৱৰে ডাৱৰে,
 তবঙ্গে তবঙ্গে
 হৃদয়ত দিলা
 কাণত পবিল
 প্রকৃতি দেবীয়ে

তপত নিশ্বাস, উৰি
 কানন পেলায় পুৰি ।
 এই যে বলিয়া সুৰ
 হৃদয় পৰিৰ জুৰ ;
 ঝড় বিবহ-বাণত
 জীৱন-লক্ষ্য প্রাণত ;
 বিহ্বল তাবকা-পুঞ্জ
 কল্পিত শেৱালি-কুঞ্জ ;
 সমুদ্ৰ হবহি স্থিৰ,
 বিৰাজিব সুগভীৰ ॥—
 এই মৃত্যুঞ্জয়ী মালা,
 আছিল প্রকৃতি-কোলা ;
 মুদালা অলকে চকু,
 চোৱেৰে কঁপালা বুকু ;
 গাঁথি দিলা মোৰ প্রাণ,
 বিশ্ব-পুলকৰ গান ;
 কুঞ্জ-লতিকাৰ ফুলে
 অশেষ ভোমোৰাকুলে ।
 প্রতি অঙ্গে অঙ্গে নাচি
 তোমাৰ চানেকি বাচি ;
 অযুত বিহগ তান,
 জুবিলে গহীন গান ;

দিব্যাজনা সরে
 স্বর্গবাজে ঘনে
 ছিগিল যেতিয়া
 খন্তেকব হেতু
 শূন্যত লুমাল
 মহা ভিমিবত
 বিশ্ব-বিমোহন
 মেঘত গজ্জিল
 মহা সমুদ্রব
 কবিলো ধিয়ান
 খন্তেক পাছতে
 মনত পবিল—
 আজি শীত-শয়নত
 জগালে বা কোনে
 টোপনিতে কোনে
 লাহতি খোপাটি
 কাব আলিঙ্গন-
 ধবো ধবো বুলি
 কাব বাক তেওঁ
 আহিব নো কোন
 প্রাণ-মোহনাত
 মিলিছেহি লবি

ছটিয়ালে নিবমালি,
 দিলে বজ্র-কবডালি।—
 অমৃত-বীণাব তন্ত্রী
 স্তব্ধ হল বিশ্ব-যন্ত্রী !
 সহস্র তবাব বাঁতি,
 হেবাল জোনব ভাতি ;
 সঙ্গীত পবিল ওব,
 প্রেলয়ব ঘনঘোব ;
 এচুকে চপাই তবী,
 প্রেম-মহামন্ত্রে' স্মরি ;
 স্থলিল অনল-বেখা
 আমার অস্তিম দেখা !!—
 শায়িতা প্রকৃতি'
 যাচি দি প্রেম-চুমাটি ?
 অধব-বসে' মজ্জালে,
 বসন্ত পুষ্পে' সজ্জালে ?
 আশে প্রকৃতি পাগলী
 কাব চরণ আঁকো'লি ;
 আগমনোছর উদাসী,
 দূব-সুদূবব প্রবাসী ?
 কাব বুকুব লহবী
 প্রেম-খেলত ভাগবি ?

নিখিল ধবাত	বাগবে হাঁহি অনন্ত,
অমৃত কণত	মিলিছে প্রাণ-বসন্ত ;
ধবগীত এই	নরীণ উছর ভোগালি,
সেইহে প্রকৃতি	আজি উদাসী বঙালি ।--
জগত এমুৱা	মোহত মগন, মই
গাইছো বাগিনী	অকলে বাঁহীটি লই ;
ঘুমতি নেওচি	কোনে মূৰ তুলি বই,
শুনিব নো মোৰ	বলিয়া বাঁহীটি অ'ই !
অকলই মই	গাইছো উদাস গান,
অনন্ত গগন-	মাজত মেলিছো প্রাণ ;
কোনে তাক মথি	অমৃত কবিব পান,
হিয়াৰ উন্মাদ	কোনে নো কবিব কাণ ?
কাবাবাৰ যেন	কাণত পবিল মোৰ
হিয়া পুৰি-দেই	যোৱা ই বিননিৰোৰ ;
পাতলিব এই	গভীৰ জীৱন-ছালা,
ঠন ধৰি পুহু	উঠিব প্রণয়-মালা ।
যি শুভ লগ্নে'	কবিলা হৃদয়-বৰণ,
সেয়েই আদৰি	দিবাহি পুণ্য কিৰণ ;
তাতেই পুৰিব	প্রাণৰ অতৃপ্তি মোৰ,
শাত হব এই	প্রলয়ৰ ঘনঘোৰ ।
তেতিয়াহে পুহু প্রাণত হাঁহিব	বসন্ত হাঁহিটি উতলা,
শ্ৰেমব মূৰতি ধৰি তুমি মোৰ নাচিবা	স্বৰ্ণ পুতলা ।

সুপ্ত যৌৱ:

এনে মাজনিশা নিজনাত আহি শাতিবে আছিলো শুই ;
কবপৰা আক' আহি তই পখী, ছললি গীতৰ জুই ?
ছলাজুই মোৰ এবাৰ নুমাই, পোৰা হিয়াখনি জাপত সুমাই,
এই ভাও জুৰি জগত মাজত নীৰলে আছিলো পৰি ;
পুনু আহি তই ধৰিলি ইয়াতে, লগালেহি ফাহজৰী !—
সপোনে-সচিতে এই যে জগতে সদায় চেতনাইন ।
ভাবিছিলো মোৰো চেতনা সামৰি যাম ইয়াতেই জীণ ।
নিদ্রিত সকলো মোৰ চটপাশে, তোৰ গীত কতো নবৰষে,
মাথো ছল চাই বিক্ষা হিয়া পাই তাতেই মাৰিলি শব ;
—মোৰ এই নৱ বেদনাত বাজে এতিয়াও সৱ জড় ॥—
তোৰ এই জুয়ে ছলাই তুলিছে প্ৰাণত সোণৰ ফুল ।
কোনোবা কালৰ চকুৱে নমনা প্ৰেম-সাগৰৰ কূল ।
স্মৃতিৰ সোতত উটি আহে ধীৰে, কোন সুন্দৰীয়ে ধোৱা চকু-লোৰে
পূৰ্ব জনমত দিয়া উপহাৰ শুভ্ৰ পৰিণয়-মালা ;
—হিয়াত পুনৰ উঠিছে গুমৰি পুৰণি প্ৰণয়-ছালা ॥—
পৰিছে মনত সিজন্মৰ মোৰ প্ৰিয়াৰ লাহতি খোপা ;
গা-পা ধুই উঠি চুলি মেলাওঁতে পৰা তাৰ পানীটোপা ।
বইপৰা সেই চকুৰ পাহিটি, তাৰ দাঁতিতেই বিৰিঙা হাঁহিটি—
নুসুঙা ফুলৰ দৰে গালখনি, কোনেও নোপোৱা জুতি ;
তাতে গই মোৰ লাগেঁ লাগেঁ হোৱা আধা-কঁপা ওঁঠ হুটি ॥

ঘনাই মনক ধবে জুয়ুবি দি— সেই পৰিণয়ৰ দিন,
 হোমৰ গুৰিত দিয়া পুৰোহিতে লগুন-গাঁঠিব চিন ।
 সেই হাতেস'তে হাতজোৰা দিয়া, প্ৰাণেদি বিকুলী সোত বইযোৱা
 তাৰ পাছে সেই শোৱনী ঘৰত লাজৰ ওবণী ফালি
 বই অহা সেই প্ৰিয়াৰ জেউতি, দিয়া মোৰ গাত ঢালি ।
 তোৰ গীত-জুয়ে দহিলে তাহানি কাশ্যপৰ তপোবন ;
 তপোবন গুচি কাম-বন হ'ল মুনিৰ আশ্ৰমখন ।
 নিচুকাই প্ৰেম থব খুজিছিল, নৱ যৌৱনৰ স'তে যুজিছিল ;
 কিন্তু তোৰ গীতে সেই আশা পুৰি তেনেই কৰিলে ছাই ;
 কাম-ভন্ম মাথো মুনি-কণ্ঠাসৱে সানি ললে মূৰে-গাই !!—
 এই গীত-জুয়ে সেইদৰে আজি লগালেহি মহা লেঠা ;
 জগাই দিলেহি নিচুকাই থোৱা মোৰ ঘিৰহৰ বেথা ।
 পোৰা হিয়া মোৰ দিলে উদঙাই, ভমক্-ভমক্ ছলিছে ছনাই ;
 শুকান-মুখীয়া যা মোকোলাই তাতেই ছিটালে লোণ ;
 কি কম আজি হেৰ তই পখী, তোৰ ই গীতৰ গুণ !!—
 এই গীত-জুই ছলিছে আপুনি, তোৰ গাত নাই দায় ;
 এই লাগনিবে পুৰি দে, সকলো ভুল হই যক ছাই ।
 মোৰ এই সুপ্ত যৌৱন যিদৰে, জগালিহি তোৰ গীতৰ সুৰেবে
 সিদৰে এদিন জগতৰ মোহ গীতত উঠিব ছলি ;
 গছে গছে বব সুপ্ত যৌৱনৰ অগ্নি-কুসুম ফুলি ।

—মাধুবী—

স্বৰ্গপুৰী

জানো মই ক'তো নাই সি বাজাৰ নন্দন-মাধুবী—

তথাপিও হেৰা স্বৰ্গপুৰী !

বিশ্বৰ চকুত কোনে দিলে সানি কল্লনা-অঞ্জন,

যুগ-যুগান্তৰ তুমি মানৱৰ হৃদয়-বঞ্জন !

সৃষ্টিৰ বাহিৰে সি যে কিবা সৃষ্টি-গৰিমা অতুল,

জগতৰ পৰাণীৰ আজীৱন চিত্ত ৰিয়াকুল ;

এনে সেই সাম্ৰাজ্য বিপুল !

হুচকুৰ অগোচৰ যদি' তাৰ শাসন-মাধুবী,

চিৰকাল আছো মানি, বম মানি চিৰকাল

বঙমনে, হেৰা মায়াপুৰী !

সন্ধিয়া যেতিয়া হয় আকাশত তৰাৰ দীপালী,

চোতালত বহি জহকালি,

স্মৃতিছিলো আইতাক,—‘কোৱাচোন তৰা কিনো, আই !’

‘পুণ্যাত্মা মানুহ মৰি স্বৰ্গলৈ’ উঠি গুচি যায়—

আয়ে মোক দিছিল বুজাই ;

‘পৃথিৱীত যত নিজ ভাই-বন্ধু যায় এৰি থৈ,

সৱাকৈ দিনটো থাকি যায়হি এবাৰ চাই

সন্ধিয়াৰ ৰস্তিগছ লই !’—

বয়স বাঢ়িল, তাৰ লগে লগে শিকিলো আকউ,—

গ্ৰহ-উপগ্ৰহ যত দেখিছো নিতউ,

পৃথিবীর দবে জুৰি সিঁহতেও বহু বহু ঠাই
বেলিটিকে কেন্দ্র করি ঘুরি ঘুরি ফুরিছে সদায়,
সূর্য্যব কিরণ বিলাই ।

শিকিলো কতনো আক সুরিশাল সৌর জগতব
বহুস্থে আবরি থকা সৃষ্টিতত্ত্ব ! গুনি গুনি মোর
রাঢ়ি গল বিশ্বয় মনব ॥

জগতব পাকেপতি ঘুরি পুহু কতনো দেখিলো,
কত পালো, কত হেঙ্করালো !—

জ্ঞান-জগত্তো দেখোঁ ঘুরি ঘুরি পাওঁ একেঠাই,
বহুত ‘শিকা’র পিছে চাওঁ—মই একো শিকা নাই,
আন্ধাৰতে ভ্রমিছোঁ সদায় ।

শত সৌর জগতবো অতীতত অতি সংজ্ঞাপনে
নাই নে একোরে বাক ? নাই নে বহুস্থ-মেলা ?—
মনে মোর সোধে ক্ষণে ক্ষণে ॥

দেখোঁমানে পৃথিবীত অনাবিল শব্দ বস ভ্রাণ,
ক’ত তার সৌন্দর্য্য-যোগান ?

ফুল পাত ঘাঁহ বন—তার মাজে মাজে মৃষ্টি ধরি
কি এটি মহান প্রাণ উঠে বাক বঙত শিয়রি,
নিজতে নিজকে ব্যক্ত করি ?

বুকুৰ কুটুমবোর জুই দি কলৈ গুচি যায় ?
মৃত্যুত কি সুখা আছে ?—সকলোবে ভেদ মোক
কোনে বাক দিবহি বুজাই ?

এতিয়া ভাবিছো মই, কিনো তুমি হেৰা স্বৰ্গপুৰী !

কিনো এই ৰাজ্যৰ মাধুৰী ।

নজহা-নপমা ফুল জগতৰ কৰি আহৰণ,

বাখিছা পাশত বান্ধি সুচঞ্চল জগত-যৌৱন,

মানৱক কৰি অকিঞ্চন ;

তোমাৰ কাষত ৰাখি শুল্কনাৰ বিচিত্ৰ তুলিকা,

ক্ষীণজ্যোতি কৰি দিছা পৃথিবীত প্ৰেম-সূৰ্য্য,

সংসাৰত আনন্দ-কণিকা !!

সিপুৰীত আছে ফুলি হৃদয়ৰ প্ৰণয়-ফুলনি ;

ই পুৰীত বিলাপ-বিননি !

মৰতৰ পৰাণীৰ কাঢ়ি লই হৃদি-মধুৰিমা

মাজত নাচিছে এই আনন্দৰ বিমল পূৰ্ণিমা,

সানি লই কপালি ৰঞ্জিমা ।

গতি নাই, স্থিতি নাই, মাধুৰীৰ আৱণ প্লাৱন ;

মুগ্ধ প্ৰকৃতি দেবী, বিবহ-মিলন গান,

মুগ্ধ ই হৃদয়-বেদন !!

ছন্দৰ দেৱতা মোৰ আছে কোন ওখ কৈলাসত ?

মই বহি গছৰ তলত

আকাশৰ ফালে চাই টোকাবাত আঙুলি বুলাওঁ,

বাউলৰ দৰে মই নিজে নাচি নিজে ভোল যাওঁ,

লোকলই উভতি নাচাওঁ ।

কিন্তু কোনে নাচে সউ সমুখত উৰ্দ্ধগাছ হই !

অনন্ত উৰ্দ্ধৰ ফালে কি অময়াপুৰী আছে,
 তালে' মোকে কোনে বাৰ লই ??
 থাকা ফুলি য'তে আছা, স্বৰ্গ, তুমি নন্দন ৰাজ্যত,
 —মানৱৰ মনৰ মাজত ।
 তোমাৰ বুকুতে থক বিবহৰ চকুৰ পানীৰে
 অগণন তৰা ফুলি অমৰণ সৌন্দৰ্য্য-বেশেৰে,
 সংসাৰৰ সুখ-স্মৃতি দৰে ;
 খণ্ড খণ্ড জ্যোতি য'ত চিৰন্তন' অখণ্ড ৰূপেৰে
 মিলিছে পূৰ্ণতা ৰূপে,—এদিন মিলিম তাতে
 ময়ো গই আনন্দ মনেৰে ।

ৰচিত, গুৱাহাটী ১৯২৪ ; অৱকাশিত 'বাঁহী' ১৫ শ বছৰ, ৭ম সংখ্যা, কালি ১৮৪৭ শক

যৌৱন বিদায়

সখি, আক গাম কিনো গান !—
 এই কাল-নিদাঘৰ নিষ্ঠুৰ হাতেৰে মোৰ সঙ্গীতৰ চিতাৰ নিৰ্ম্মাণ ।
 জঁয় পৰি গল আজি মাধৱীৰ মধুৰ মঞ্জৰী,
 চৰণে দিছে বান্ধি কোনে যেন দিঠক-জিঞ্জিৰী !
 সখীয়তী গীতে ক'তা ! নবজায় আক সেই উছৰৰ বীণ ;
 সকলোটি উছৰ-বিহীন !
 এটি মাথো বিড়া মাতে বতাহত কয় ৰিঙিয়াই—
 'থাকিবা, থাকিবা সখি ! যাওঁ আমি, যৌৱন-বিদায় !!'

মিছাতেই গই মই ছুৰাবে ছুৰাবে ঘূৰি ফুৰো ;

মৰমৰ আকলুৱা,—মিছাতেই মৰম বিচাৰো,

মৰমৰ ভৰাল উদঙ্ !

বাহিৰে থৈছিল সানি কোনোবাই জগতত মৰমৰ বঙ্ ।

থাকিব পূৰ্ণিমা বুলি সাচিছিলো মউ-বহঘৰা,

উৰি গল মউ মোৰ, থই গল বুকুভঙা হৃথৰ বতৰা !

ওথাপিও ক'ব এটি খীণ সুৰ উটি উটি মোক কই যায়,—

‘থাকিবা, থাকিবা সখি ! যাওঁ আমি—যৌৱন বিদায় !!’

কান পাতি থাকোঁ সেই উছৰৰ গীত শুনো বুলি,—

আক ক'ত বীণা-কণ্ঠে বাজে সেই অভিনৱ সঙ্গীত-কাকলি ?

মুখলৈ শ্ৰৱণ ভৰি আক সেই অমৃত-লহৰী,

নাথাকে সি গীত শুনি আমৰ মলত পৰি মদনেও ধনু-কাঁড় ধৰি ।

নিমাত কেতেকী-কুলি, ফুলনিত এটি ফুলো নাই আজি হাঁহি ;

বাজি আছে অন্তৰৰ স'তে মাথো মোৰ সেই এটি অতৃপ্তিৰ বাঁহী ।

অকলশৰীয়াকই ঘূৰি ফুৰি ক'ই গল এটি ভোমোবাই,

‘থাকিবা, থাকিবা সখি ! হায়, হায় ! যৌৱন বিদায় !!’

কিয় বাক ফুলে ফুল ? ফুলে যদি এটিগৰ, কিয় জঁয় পৰে ?

জঁয় পৰে যদি ফুল, বুকুৰ বাঁহীটি মোৰ কিয় বাক উদ্ভাৱল কৰে ?

জহি গল সকলোটি চেনেহৰ আমোলন ফুল ;

মতলীয়া সুগাসত নহব ছনাই আক যৌৱন-সন্ধিয়া বিয়াকুল ।

সুবাসৰ চোৱে চোৱে মুঠে নাচি আক মোৰ হৃদ মতলীয়া,

নানাচে বাউল হই পৰাণৰ কবিতা বুলিয়া ।—

কি নির্দয় ! নিকুঞ্জত আঁকি দিছে জয়পৰা মাধৱী-লতাই,
 'থাকিবা, থাকিবা সখি ! মিছা আশা, যৌৱন বিদায় !'
 বসন্তৰ উছৱৰ আগলি বাতৰি সিটি আনিছিল কোন মলয়াই,
 উদাসী জনৰ দৰে মুকলি চুলিৰে যেন বতাহত বেণু এটি বাই ?

যৌৱনৰ ফাগুনৰ সেই উছৱত,
 হৃদয়-যন্ত্ৰৰ মোৰ সুমধুৰ ধ্বনি সিটি নিনাদিল কোন পৱনত ?
 বসন্ত-সখাৰ আজি নিশাহত নাউ সেই মিলনৰ ভাষা,
 মাথো মোৰ ছুৱাৰত থই যায় সকলোৱে অনন্তৰ গভীৰ নিৰাশা ।
 তপতে তপতে এৰা ভূমুনিয়াটিয়ে কয়—'হায়, হায়, হায় !
 মিছা সুখ, মিছা আশা,—থাকঁ সখি, যৌৱন বিদায় !'
 এয়ে যদি শেষ মূৰ্ছা সঙ্গীতৰ অন্তিম বাতৰি,
 তেন্তে আজি আই মোৰ বিবাদৰ শত সহচৰী !

প্ৰণয়ৰ সহস্ৰ কটকী,
 মাগিলো বিদায় আজি সকলোকে—যৌৱনৰ নাইব কেতেকী !

কুলি সখীয়াতী আদি আক কেৱে নেমেগিলা প্ৰাণ ;
 আই, আজি অপূৰ্ণতা ! পূৰ্ণ হই, লই যত ব্যথা অভিমান ।
 যৌৱনৰ নিকুঞ্জৰ মোহন কালিকা মোৰ, থাকিবা সহায় ।
 অপূৰ্ণ বাসনা শত আই চাপি,—চোৱা সউ যৌৱন বিদায় !!

বিবহ-মাধুৰী

আজিও বীণৰ মোৰ দেখোঁ সেই ভুল নাভাগিল ?
কতভাৱে ৰেপ দিলোঁ । তেওঁ তাত আক নাৰাজিল

আনন্দৰ সনাতন সুৰ ;

হৃদয়ৰ প্ৰতি তাঁৰ আজিও যে বিবাদেৰে পূৰ !
যেতিয়াই যেনেকৈয়ে তাত মোৰ আঙুলি বুলাওঁ,
আজিও তাকেই গম পাওঁ :—

তাঁবে তাঁবে সূপ্ত মোৰ কান্দি-কাটি ভাগৰি-জিগৰি
বিবহী সতীৰ দৰে প্ৰিয়তমা কল্পনা সুন্দৰী,

হেৰুৱাই জীৱনৰ ধন ;

হাত দিলে উঠে জাগি যুগান্তৰ বিবহ-ক্ৰন্দন ।
সি ছন্দত উঠে ফুটি ফুলে ফুলে সৌন্দৰ্য্য প্ৰলাপ,
যুগে যুগে সাঁচি খোৱা বিবহীৰ যাতনা-বিলাপ ;
বাগৰি বাগৰি ৰোৱা সেন্দূৰী গালেদি বিবহীৰ
নয়নৰ প্ৰথম কথিৰ ;—সুপনিত্ৰ চঞ্চল অধীৰ !!

হেৰা মোৰ ছন্দৰ দেৱতা ।

কোন কোটি জনমৰ পাপ-পুণ্য দশাৰ ফলত
বান্ধি দিলা বীণৰ তাঁৰত অখণ্ডন এই মহা বিবহ-বাবতা ?
মোৰ বাক শত শত জীৱন-মৰণ মথি কিয়,

হেৰা মোৰ প্ৰিয় ।

বিচিত্ৰ ৰচনা এই ব্ৰহ্মাণ্ডত কৰিলা অজ্ঞান—
মোৰ ইহ জনমৰ প্ৰথমৰ আদৰৰ ধন ?

কত আশা-নিবাশাবে জীৱনৰ ধুম-ধূপালিত,
তৃপ্তি আৰু অতৃপ্তিৰ সি তুমুল সংগমখলিত
থমকি থমকি নাচে মোৰ সেই নয়ন-পুতলি,
উঠে জন্ম-জন্মান্তৰ শোক-ভোক-যাতনা উথলি ;

ই সংসাৰ-সিন্ধুৰ পাৰত

দেই-পুৰি মাৰি মোক থাকে কত যোজন দূৰত !

মোৰে নে কি হৃদয়ৰ বক্তৰ বজ্জিমা চুব কৰি,

দিখাতাই দিলে তাক গঢ়ি ?

কতবাৰ ভাবোঁ—আনি স্মুৰাওঁ বুকুত নিজৰ

মোৰ সেই ধন আদৰৰ !

কিন্তু মই ধৰিব নোৱাৰোঁ সেই ধন,

নিতে মোৰ নিঃফল যতন !!

তুমি মোৰ ৰাফস সূন্দৰ !

প্ৰথমে দেখাৰে পৰা লাহে লাহে এটি-দুটিকই,

বিশ্বৰ সৌন্দৰ্য্য মানে সকলোটি ধাহিমুহি লই

কৰি ললা পূৰণ উদৰ !

পোনতে যিদিনা হানা তোমাৰ সি দৃষ্টিবেখা বেঁকা,

হ'ল কপালত চিৰ দাৰিদ্ৰ্য্যৰ ক'লা বেখা অঁকা ;

কাঢ়ি থকা হা-হুমুনিয়া,

চকু ভাঙি তোমালই মোৰ সেই আকলুৱা চোৱা !

তুমি কি অমৃত-সিন্ধু ধৰণীত বঙেৰে ৰাগৰা,

মই নে কি জন্মান্তৰ পিয়াহত দেই-পুৰি মৰা ?

নতু মই আওক্ষুদ্র, জগতৰ চৰণ তলৰ
 এটি মাথো অনাদৃত ধূলিকণা অনন্ত পথৰ ;
 সিও কিন্তু পিয়াহত চিৰকাল ছাটিফুটি প্ৰায়—
 যদিওবা অসম্ভৱ, তুমি শান্তি-বৰিষণ ত্ৰায় ?
 নহলে বা তুমি নে কি স্তূপীকৃত ঐশ্বৰ্য্য অপাৰ
 —সংসাৰৰ সুখ-পাবাবাৰ ; মই নে কি দৰিদ্ৰ কুপণ ?—
 লভিও তোমাৰ মোৰ কোনোমতে তৃপ্তি নপলায় ;

অভাৱতে দিনবোৰ যায়,

হাতত থাকিও এনে জগতৰ বাঞ্ছিত বতন ।
 এই যে সংসাৰ, ই যে কি নো বাক বিচিত্ৰ সাধৰ ?
 —পালেও নহয় পোৱা কোনো বস্তু এই জগতৰ !
 বাহু-লতা মেৰিয়াই মুখতেই মুখনি লগাই,
 শতেক সতৃষ্ণ দৃষ্টি সেই মুখখনিত পেলাই,
 সুধিছিলো কত কাল!—‘পোৱা নে, পোৱা নে মোক ভাল ?
 একে বচনকে তুমি মোকো কইছিল। কতবাৰ—

‘তুমি মোৰ, মইও তোমাৰ ।’

সেইদিনা মলয়াই ব্ৰহ্মাণ্ডত কৰিলে প্ৰচাৰ—
 ‘পোৱা নে, পোৱা নে ভাল !’ ‘তুমি মোৰ, মইও তোমাৰ !’
 সেই হে হবলা আজি, মোৰ এই হৃদয়কে যথি
 উছলিছে জগতত বিবহৰ অমিয়া অপাৰ ;
 ব্ৰহ্মাণ্ডত প্ৰণয়ৰ অভিনৱ বাতৰি প্ৰচাৰ !

আকাশী বথত উঠি

মেঘদূতে প্ৰিয়ালই নিয়ে মোৰ গ্ৰনয়-বাৰতা ;
 বসন্তৰ সৌন্দৰ্য্য-নিখাসে পিয়াপি দি বিলায় চৌপাশে
 হৃদয়-সঁফুৰা মোৰ মোকোলাই চেনেহ-মমতা !
 জীৱনৰ সিপাৰত উঠে বাজি অমৰ বাজনা,
 দিনে-ৰাতি মতলীয়া হৃদয়ৰ বাউলী যমুনা ;
 নিতে ন ন ফুলে-পাতে মুঞ্জৰিছে মাধুৰী-মঞ্জৰী !
 ছিঙি কাল-পাত্ৰ ভেদ লোহাৰ জিঞ্জীৰি,
 ইচ্ছা হয়, মুক্ত-আত্মা কৰো বিচৰণ
 পাহৰি ই শোক-ভোক, জৰা-ব্যাধি, জনম-মৰণ—
 লভোগই স্বৰগৰ আশিস্ পৰম ; সেই শাস্তি কাস্তি অনুৰম !
 সমুখেদি বয় মোৰ আন্ধাৰ পোহৰ ভেদ কৰি,
 চিৰন্তন গতি ধৰি সংসাৰৰ কাল-বৈতৰণী ;
 কণে কণে জগতক শুমুৱাই মৰণ-জাননী !

‘কিন্তু তালে’ কোনে কবে কাণ ?—

সকলো বিচাৰি মন্ত সংসাৰৰ ধন-জন-মান ।
 ছেদ-ভেদ নাই, নিতে উঠে-নামে কৰ্ম্ম-কোলাহল—
 মই হে কেরল, ‘অকাৰ্য্য’ৰ বাঁহী বাই ঢউ লেখি বশিছো ইয়াত,
 সকলো বাস্তৱ এৰি এখন্তেক কল্পনা-ছাঁয়াত !!
 সংসাৰৰ কাৰ্য্য কি নো ? কিহে বাক পাৰে মানৱৰ
 গুচাব প্ৰাণৰ তৃষ্ণা শোক-চিন্তা যাতনা-ভাগৰ ?
 কত মহা মহা বীৰে পৃথিবীত ধৰিলে জনম !

কৰি নানা ধৰম-কৰম,

কাৰ স্বাক পূৰ্ণ হ'ল অপূৰণ প্ৰাণৰ হেঁপাহ ?

জীৱনৰ অন্তিম নিশাহ

এৰি যোৱা নাই কোনে লগ পাই মৰণ-প্ৰহৰী—

অযুত অপূৰ্ণ আশা, অলিখিত ছন্দৰ লহৰী ?

অন্তিমত যদি হয় এমুৱাই বিলাই সৱাব,

কিয় ভেনে মিছা অহঙ্কাৰ ?

কিয় বোলে 'অকাৰ্য্য'ৰ বাঁহী ? প্ৰেম-দয়া, অশ্ৰু-হাঁহি—

যদি হে অসাৰ, তেন্তে অসাৰ যে সকলো 'কামেই' ?

তেন্তে এই শাওণৰ অশ্ৰু-নীৰ, ফাগুনৰ সৌন্দৰ্য্য-প্ৰলাপ,

মোৰ ছন্দ-সুন্দৰীৰ বিশ্ব-জোৰা বিবহ-বিলাপ

কিয় বোলে অকলে অসাৰ ?—হে সংসাৰ !!

বিবহ-হাঁয়াত ৰহি ছন্দে ছন্দে গুণি ইন্দ্ৰজাল

মই মাথো আছো গুণি কাল ;

কাল-নৈয়ে আঁকি যায় চাৰিপাশে জৰা-মৃত্যু-কয়,

মোৰ নাই ভয় ।—

ওপৰে দেখিছোঁ সউ সুবিশাল সৌৰ জগতত

মিলনৰ আকৰ্ষণ প্ৰতি গ্ৰহ প্ৰতি নক্ষত্ৰত ;

ভাব মানে অনন্ত বিবহ,—সিও নে হুসহ ?

কোন কোটি জনমৰ—সংসাৰৰ সৃষ্টিৰ আগেয়ে

এইদৰে আকৰ্ষণ কৰি আছে ইটিয়ে সিটিয়ে !

তেও জানো এটি আহি মিলে আনটিত ?—

প্ৰতিটিৰে আছে থান-থিত ।

তেনেহলে প্ৰেম মানে আকৰ্ষণ অগুৰে অগুৰে,

প্ৰেমে জীৱনৰ সত্তা থিব কৰি দিয়ে ;

*Library books will give you joy for long
if handled carefully with clean hands*

• মাধুৰী

৯১

তেনেহলে প্রেমেই জীৱন,
প্ৰেমহীন মানে কৰ্মহীন,—জীৱন মৰণ !!
তাহানি যে ভাবিছিলো!—কালিদাস বাল্মীকিৰ দৰে
চমক লগাম বোলে জগতক মোৰ কল্পনাৰে,
মহাকাব্য ৰচি মই নাম লম অমৰ কবিত্ব ;
আজি সেই স্মৃতিৰ ছবিৰ
মাৰ গল আৰু সেই বিজুলীৰ লেখনীৰে অঁকা
বেধা চকামকা !
আপোনাৰ গীত গাই আজি মই আপুনি যুগুধ,
মোৰ হাঁহি-চকুলোত বিশাল ধবলী টল্‌বল্ ;
আজি ধৰাতল
মোৰ হৃদয়ৰ স'তে পাওঁ হোৱা বিবহ-দগধ ।
মহাকাব্য ৰচি হোৱা অমৰ কবিত্ব আশা
এতিয়া হুৰাশা ; কিন্তু—
সৃষ্টিৰ আদিৰেপৰা ব্ৰহ্মাণ্ডত যত শব্দসুন্দৰা,
যতক বিবহী সীতা, যত যক্ষ বিবহ-উতলা ;
যত জীৱ-জন্তু,
বিবহত পুৰি-দেই আদৰিছে জবা-মৃত্যু-ক্ষয়,
সেই অভিনয়
আজি এক অভিনয় মহানাট্য এই ব্ৰহ্মাণ্ডত ;
এহ-তৰা সকলোটি ভাৱবীয়া ই অভিনয়ত ;
নানা পখী তাৰ সুগায়ক ;—
এই মহা নাটকৰ আজি মই প্ৰধান নায়ক !
চলি আছে, চলি থক শত সৃষ্টি অভিনয় তাৰ !
হেৰা নাট্যকাৰ !!

কবিতা-সূচী

(ক) প্রণয়		(ছ) যৌরন	
১ ভালপোরা ...	১	১২ ফাগুন ...	৩৬
২ জ্যোৎস্না ...	২	২০। যিদিনা জাগে ...	৩২
৩ স্বর্গবাস ...	৪	২১। যেতিয়া বাব ...	৩৪
(খ) বগব		(জ) জীৱন	
৪। এখন ফণি ...	৬	২২। জীৱন ...	৩৭
৫। এটি ছাতি ...	৭	২৩। উৰুকা ...	৪২
৬। ঠেংতোলা বৰা ...	৯	২৪। নিমন্ত্ৰণ ...	৪৫
(গ) উপহাৰ		(ঝ) ম-যুগ	
৭। ভাগ্যসিঁপি ...	১৪	২৫। বিমুখ ...	৪৮
৮। ব্যর্থ ...	১৬	২৬। মোৰ গাঁও ...	৫৩
৯। শেষ উপহাৰ ...	১৬	২৭। অন্ধগায়ক ...	৫৭
(ঘ) অঞ্জলি		(ঞ) সাধনা	
১০। জীৱন-কবিতা ...	১৮	২৮। অভিমান ...	৫৯
১১। প্রথম কলি ...	১৯	২৯। শেষ হলে ...	৬০
১২। অশ্রু-অঞ্জলি ...	২০	৩০। আগমন ...	৬২
(ঙ) উছৰ		(ট) বিবহ	
১৩। বিজয়ান ...	২১	৩১। সন্ধিয়া ...	৬৬
১৪। নৱবৰষত ...	২৩	৩২। বৰাগী ...	৬৭
১৫। নিৰ্মালি ...	২৪	৩৩। মৰিশালি ...	৬৮
(ঢ) প্রকৃতি		(ঠ) আবেগ	
১৬। কঠিন ...	২৫	৩৪। উপহাৰ ...	৭০
১৭। পাগলী ...	২৬	৩৫। মালা ...	৭২
১৮। মাধুৰীৰ ধল ...	২৯	৩৬। স্তম্ভ যৌৱন ...	৭৮
(ড) মাধুৰী			
৩৭। স্বৰ্গপুৰী ...	৮০		
৩৮। যৌৱন-বিদায় ...	৮৩		
৩৯। বিবহ-মাধুৰী ...	৮৬		

শ্ৰীতিবেশ্বৰ নেওগৰ বচিত আৰু প্ৰকাশিত

১। মুকুতা (ছনোট, প্ৰথম তাডবণ)	৮০
২। কাবলা (মৰ্ছিয়া, ২য় তাডবণ)	১০
৩। মালিকা (ইলেক্জি, ২য় তাডবণ)	১০
৪। সঁকুৰা (গীত আৰু সুবলিপি, ৩য় তাডবণ)	৮০
৫। কবায়ান (ছোবাব-কস্তুম, শ্ৰী-কৰ্ছাদ, ২য় তাডবণ,)	১০
৬। খুশিভবা (চুটি কবিতা, ২য় তাডবণ, যন্ত্ৰহ)	১০
৭। বিচিত্ৰা (বিবিধ কবিতা, ১ম তাডবণ,)	১১০
৮। মালতী (অন্তবাদ কবিতা, ২য় তাডবণ)	১০
৯। ঝাপনা (শিশু-কবিতা, ১ম তাডবণ)	১০
১০। অসমা (কবি-পৰিচয় সম্বলিত, ২য় তাডবণ)	১১০
১১। কামৰূপ (দৃশ্য-কাব্য, ১ম তাডবণ)	১০
১২। মেঘদূত (মল্লক্ৰান্তা ভাঙনি, ১ম তাডবণ)	১০
১৩। ইন্দ্ৰধনু (দীঘল কবিতা, ১ম তাডবণ)	১০
১৪। বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ আঁতি-পুৰি (২য় তাডবণ)	১০
১৫। বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ ক্ৰমবিস্তাৰ (২য় তাডবণ)	১০
১৬। বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ ভক্তি-ভক্ত (২য় তাডবণ)	১০
১৭। অসমীয়া সাহিত্যৰ জেউতি (সমালোচনা)	১২
১৮। অসমীয়া সাহিত্যৰ জ্বলিঙনি (আলোচনা)	১২
১৯। অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত ভূমুকি	১৮০
২০। অসমীয়া ভাষাৰ বুৰঞ্জীৰ চিনাকি	১২
২১। অসমীয়া কথা-প্ৰতিভা (গল্প-সংগ্ৰহ)	৩২
২২। অসমীয়া জাতীয় উৎসৱ (জিবেগী, ২য় তাডবণ)	৮০
২৩। আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী (২য় তাডবণ)	৩২
২৪। বৰ্ণ-নিৰ্ণয় বা জাতি-বিচাৰ (সমালোচনা)	৮০
২৫। দীপাৱলি (চুটি সাধু, ১ম তাডবণ)	৮০

ঐতিহ্যবাহু নেওগৰ সম্পাদিত আৰু প্ৰকাশিত

২৬। পুতলি [নিচুকনি, প্ৰথম ভাগ]	...	১০।
২৭। ভোগলবা [আই-ভূতি, ২য় ভাগ]	...	১০
২৮। পাবিহাত [মিহানাম, ১ম ভাগ]	...	১০
২৯। আকুল পথিক [বনখোবা, ২য় ভাগ]	...	১২
৩০। কান্তনী [বন-খোবা ২য় ভাগ]	...	১২
৩১। নামতী [ব্ৰিহা'নাম]	...	১২
৩২। বহবহী [পটভব-মালা]	...	} ১৫
৩৩। পানী-মিঠৈ [সাধব-মালা]	...	
৩৪। অসমীয়া কাব্য-ঐতিহ্য [পৰিৱৰ্তিত ভাগ]	...	৩২
৩৫। কিৰণ-মালা [১ম ভাগ, ১ম মান, ৪ৰ্থ ভাগ]	...	১০
৩৬। কিৰণ-মালা [২য় ভাগ, ২য় মান, ৪ৰ্থ ভাগ]	...	১০।
৩৭। কিৰণ-মালা [৩য় ভাগ, ৩য় মান, ৪ৰ্থ ভাগ]	...	১০
৩৮। কিৰণ-মালা [৪ৰ্থ ভাগ, ৪ৰ্থ মান, ৪ৰ্থ ভাগ]	...	১০
৩৯। কিৰণ-মালা [৫ম ভাগ, ৫ম মান, ৪ৰ্থ ভাগ]	...	১০
৪০। কিৰণ-মালা [৬ম ভাগ, ৬ম মান, ৩য় ভাগ]	...	১০
৪১। কিৰণ-মালা [৭ম ভাগ, ৭ম মান, ৩য় ভাগ]	...	১০
৪২। সবল জাতি [১ম-২য় ভাগ, ৪ৰ্থ-৫ম মান]	...	১০
৪৩। সবল জাতি [৩য় ভাগ, ৬ম মান ২য় ভাগ]	...	১০
৪৪। বিজ্ঞানৰ আগবঢ়া [আগছোৱা, ৪ৰ্থ ভাগ]	...	১০
৪৫। বিজ্ঞানৰ আগবঢ়া [দ্বৈত পাত, সচিহ্ন]	...	২২
৪৬। বিজ্ঞানৰ আগবঢ়া [৩য় ভাগ]	...	১২
৪৭। The Brahmaputra Reader Book II	...	১০
৪৮। The Brahmaputra Reader Book I	...	১০
৪৯। Introduction to Assam	...	১০
৫০। History of Assamese Literature	...	১০